Rok I — Kraków, 12 marca 1909 — קראקא, י"ט אדר תרס"ט. — Nr 9

יודישע אילוסטרירטע צייטונג

Żydowska gazeta illustrowana.

Wychodzi każdego piątku.

Prenumerata wynosi: Rocznie 10 K. = 5 Rbs. Półrocznie 5 K. 2.50 Rbs. Kwartalnie K 2.75 — 1.50 Rbs.

Pojedynczy egzemplarz 20 h. = 10 Kop.

Redakcya i Administracya: Kraków, Grodzka 62.

Judische Illustrierte Zeitung.

ערשיינט יעדען פרייטאג.

אבאנאמענטס־פרייז: יעהרליך: 10 קראנען = 5 רובל. האלביעהריג 5 קראנען = 2.50 רובל. פיערטעל יעהרליך 2.75 קראנען = 1.50 רובל.

איינצעלנע נומער 20 העללער = 10 קאפ.

אין אנדערע לענדער: יעהרליך 15 פראנק, האלביעהריג 7.50 פיערטעליעהריג 4 פראנק.

רעדאקציאן און אדמיניסטראציאן: קראקא גראדזקא 62 טעלעפאן נ' 412.

עסטרר. פאסטשפארקאסען־קאנטא נר' 57,841.

הויפטפערטרעטונג פאר רוסלאנד: י. מערעצקי, ווארשא, מיאדאווא נר' 12 פיליע אין לאדז: פרזעיאזד נר' 16.

רויב איבערפאל אין קראקא.

באנדיטען איבערפאלען די פאמיליע גראיאווער אין קראקא.

אינהאלט: ערב־מלחמה — א דריי־יעהריגער קאיזער — א ראפעלטע שמחה — דאס טירקישע פארלאמענט — מאנעווער אים ווינטער — שיך אויף רעדער — הוננערקינסטלערין — די האלענדישע קעניגין — א קינד פערברענט — באראן נינצבורג — דר. אראלף ראדין א. ז. וו.

רויבאיבערפאל אין קראקא.

קראקא ווערט ביסלעכווייז טאקי א גרויסע שטאדט. צוואר „וויעלקי קראקאוו" איז נאך נישט סאנקציאנירט. דעמבניק און זוויערזיעניין געהערען נאך נישט צו רער אלטער פוילישער קעניגס־שטאדט; מיר האבען אויך נאך נישט קיין ניי נעמיינדע־שטאטוט מיט קיין אלגעמיינע וואהלרעכט; — אין שטאדט גופא קען מען נאך היינט זוכען א האלבע שעה אויף א פיאקער און נישט בעקומען; בלאטע איז פאראהאן אין אלע גאסען ווי להבדיל אין טשוחוב אדער פאצאנאוו — אבער רייבער, באנדיטען, אט מיט דעם מין זענען מיר שוין געבענשט ווי א אמתיר כרך גדול, ווי א ווירקליכע גרויסע שטאדט. מיר ברויכען זיך נאר נישט צו שעמען. רייבער אנפאלען, שיעסען, רויבען, פלינדערן, דאס איז שוין ביי אונז קיין נייעס נישט... מיר געוועהנען אונז ביסלעכווייז דאצו.

אבער דאס, וואס ס'איז געשעהען לעצטען פרייטאג צו־נאכט, צווישען 6 און 7 א זייגער, אויף א בעלעבטער גאס, אין א בעלעבט הויז — דאס איז שוין טאקי דאס העכסטע און גרעסטע צייכען פון א גרויס־שטאדט. אזוינע מעשיות האבען זיך ביז איצט העכסטענס געטראפען אין לאנדאן אדער ניו־יארק... איצט טאנצט שוין אונזער קראקא אויך זיי נאך...

אויף דער זוויערזיניעצקי־גאס נר׳ 18 וואהנט ה׳ גראיאווער, אן־עלטערער יוד, בעזיצער פון א וועקסעל־שטוב אין רינגפלאץ, פרייטאג אבענד, צווישען 6 און 7 א זייגער, אין דער וואהנונג איז געוועזען ה׳ גראיאווער מיט זיין פרוי, זיין פלעמעניצע בראנדסדאפער, א יונג מיידעל, און די 22 יאהר אלטע דיענסט שפרה דאנן. די דיענסט איז געלעגען אין קיך אויס׳ן בעט און האט געשלאפען. גראיאווער מיט זיין פרוי און פלעמעניצע זענען געזעסען אים סאלאן.

פלוצים קומט אריין עפים א פרעמדער מאן און האלטענדיג פערדעקט דאס פנים מיט א רויט טיכעל פרעגט ער:

— געפונט זיך דא נישט מיין פרוי?

גראיאווער איז שטארק דערשראקען געווארען זעהענדיג דעם פערדעכטיגטען פרעמדען און ענטפערט שנעל: „וואס ווילט איהר. דא איז קיינער נישט דא!" אבער אין דעם מאמענט איז שוין דער באנדיט אויף איהם צוגעשטירצט און פרובט איהם צו דערווארגען. באלד קומען אויך אריין נאך דריי אנדערע באנדיטען און נעהמען זיך צו דער פרוי און דעם מעדכען. איינער פון זיי װארפט אראב די ברענענדיגע לייכטער פונ׳ם טיש, כדי אין שטוב זאל ווערען פינסטער. אין הענגעל־לייכטער אבער ברענען אויך ליכט און זיין אפזיכט געלינגט נישט.

ווער ווייסט, וואס מיט דער משפחה גראיאווער וואלט געשעהען, ווען די באנדיטען וואלטען נישט געווען איבערוועהען ביים אריינקומען די שלאפענדיגע דיענסט.

דיזע האט זיך פלוצים אויפגעכאפט הערענדיג פון צימער דאס חראפען און זיפצען פון די דערשטיקטע, זי קומט אריין און דערזעהט פאלגענדע סצענע: דריי פון די באנדיטען פאכען זיך ארום די דריי פערזאנען, וואס זענען געווען אין צימער. וועהרענד דער פיערטער קוקט צו דאס גרייטע. ווען ער דערזעהט זי, רופט ער איבעראשט:

ערב־מלחמה: דאס לעבען פון די עסטעררייכישע זאלדאטען אין באסניען.

— הע, ס'איז דאך נאך דא די דיענסט אויך!

ער ציעהט ארוים א מעסער און נעמט זיך צו איהר:

— זאג נאר, וואו ליענט דאס געלד בעהאלטען?

— איך ווייס נישט! — ענטפערט זי.

— דו זאגסט ליגען! — רופט ער און וויל זיך אויף איהר װארפען, אבער עס געלינגט איהר זיך ארויס־צודרעהען און ארויסצולויפען אויף די טרעפ פון הויז רופענדיג: „הילף! הילף!" מען דערהערט די גראיאווער'ס. דער באנדיט שיעסט איהר נאך מיט א רעוואלווער. אבער ער טרעפט נישט.

די באנדיטען זעהען איצט, אז ס'איז שלעכט, לאזען זיי אב פון די גראיאווער'ס און לויפען ארויס. דערווייל זענען עטליכע בעוואהנער פון הויז ארויסגעקומען און דער שוסטער פלאקאוויטש פרובט די באנדיטען צו פאקען, איינער פון זיי שיעסט אויף איהם צוויי מאל, אבער ער טרעפט נישט. און אין דעם ווירוואר געלינגט עס זיי אלע ארויסצולויפען אויף דער גאס און צו פערשווינדען.

מען האט באלד פערשטענדיגט די פאליציי, וועלכע האט זאפארט איינגעלייטעט א שטרענגע אונטערזוכונג אין אלע פערדעכטיגטע ערטער, אבער ס'איז נישט געווען פון די באנדיטען קיין שפור צו געפונען. אין שטוב האט מען בלויז געפונען דאס רויטע טיכעל, מיט וועלכען איין באנדיט האט זיך פערשטעלט דאס פנים, און א קאלאש, וועלכען איינער פון דער חברה האט פערלוירען. דעם אנדערן טאג האט מען אויך געפונען נישט ווייט פון דעם הויז דעם צווייטען קאלאש; וואהרשיינליך האט איהם דער באנדיט אפזיכטליך אוועקגעווארפען, כדי זיך נישט צו פערראטהען.

דאס הויז, אין וועלכער דער שרעקליכע איבערפאל איז געשעהען, איז שטארק בעוואהנט. דער איבערפאל איז געשעהען נאך איידער ס'איז גוט נאכט געווארען און דאס בעווייזט, אז מען האט דא געהאט צו טהון מיט א שרעקליכער באנדע, וועלכע וואגט אזא איבערפאל.

די גראיאווער'ס האבען זייער רעטונג צו פערדאנקען דעם אומשטאנד, וואס די באנדיטען האבען נישט בעמערקט ביים אריינקומען די שלאפענדיגע דיענסט. וואלטען זיי זיך געווען מיט איהר צוערשט אבגעגעבען, ווער ווייסט, וואס דער סוף פון דער פאמיליע וואלט געווען.

דורך א צופאל זענען די גראיאווער'ס געראטעוועט געווארען. און דורך א צופאל זענען אויך די באנדיטען

ערס־מלחמה: סערבישע ארטעלעריע און אינפאנטעריע.

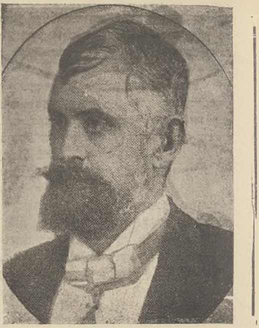

ערב-מלחמה: דער נייער סערבישער מיניסטער דעם א נערן נאוואקאוויטש.

דאס טירקישע פארלאמענט: א זיצונג פון פארלאמענט.

געפאלען דער פאליציי אין די הענד. שבת און זאנטאג דעם גאנצען טאג האט די פאליציי געזוכט און געזוכט און קיין שפור געפונען. זאנטאג אבענד בעמערקט א געוויסער שמואל רייכקרויט אין א עפענטליך הויז אויף דער וואזדזינצא-גאס צוויי יונגע לייט, געבען דארט אויס פיעל געלד; די פערשוינען ערוועקען זיין פערדאכט, וועלכער ווערט נאך פערשטארקט דורך דעם, וואס ער דערזעהט ביי איינעם פון זיי א רעוואלווער. ער געהט ארויס מעלדען דער פאליציי און שאקי באלד קומען דריי וואך-מענער אנקוקען די פערדעכטיגטע פערשוינען.

אבער זיי זענען דערווייל אוועק אויפ'ן וועג קיין פאדגורזע. מען איילט זיי נאך און פערלאנגט, זיי זאלען מיטקומען אויף דער פאליציי-עקספאזיטור. אין דער מינוט ציהט איינער ארויס א רעוואלווער און שיעסט אויס. אין דער פערווירונג געלינגט עס איהם צו אנטלויפען, כסדר ארום זיך שיעסענדיג. אויף דער גאס ווערט א צוזאמענלויף, דער פאליציי-אגענט איגליצקי און דער קויפמאן יצחק שווארצבערג ווארפען זיך אויף דעם באנדיט אבער ער שיעסט ווייטער און פערוואונדעט דעם פאליציסט אין בויך, דעם קויפמאן אין דער ברוסט און אנשלויסט.

די פאליציי האט דערווייל דעם אנדערן געהאלטען און אפגעפיהרט אויף דער פאליציי. די פערוואונדעטע האט מען פערבינדען און אבגעפיהרט אין שפיטאל אריין. דעם אנטלאפענעם אבער איז מען נאכגעלאפען ביז קיין פאדגורזע אין דער קאללאנטאי-גאס, וואו ער האט זיך בעהאלטען אין דעם הויז נו' 7. דארט פאקט מען איהם און פיהרט איהם אויף דער פאליציי. אין דער טאש געפינט מען נאך א געלאדענעם רעוואלווער.

דער אבערקאמיסער קרזיזאנאווסקי נעמט די פערשוינען תיכף צום פערהער; קודם לייקענען זיי, אבער באלד זענען זיי זיך מודה, אז טאקי זיי האבען געמאכט דעם איבערפאל אויף די גראיאוועריס, זיי זאגען אויך, אויס, וואו עס וואהנען די אנדערע צוויי שותפים פונם איבערפאל. אויך דיעזע ביידע ווערען באלד אין זייער וואהנונג, יאנא-גאס נו' 80 אין קראקא, ארעסטירט און אלע 4 ווערען איבערגעשטעלט דער פאליציי-עקספאזיטור „פאר-טעלענראפעם". מען נעמט מיט זיי אויף פראטאקאל און זיי זענען זיך אלע 4 מודה.

מאנטאג אין דער פריה קאנפראנטירט מען זיי מיט די גראיאוועריס און דאס דיענסטמיידעל שפרה דאגן און פרל, בראנדסדארפער דערקענען אויך טאקי, אז דאס זענען די באנדיטען.

אלע 4 שטאמען פון רוסיש-פוילען, זיי הייסען: יאן סלענזאק, טאקאר, 23 יאהר אלט; יאמאן בעהם, א שלאסער, 25 יאהר; יאזעף סלאן, א מויערער, 21 יאהר; אלפ-ער העמס, א גיעסער, 27 יאהר אלט.

נאך דער אויפנאהמע פון דעם ערשטען פראטאקאל און פארנאהמע פון א דורכזוכונג אין זייערע וואהנונגען שטעלט מען זיי איבער דעם לאנדעס-געריכט.

אין קראקא האט דער פרעכער איבערפאל אנגעמאכט א מורא אויף דער גאנצער בעפעלקערונג. אין די מייסטע וואהנונגען קויפט מען קייטעליך צו צהירען צו פערשליעסען, אזוי אז א פרעמדער זאל נישט קענען אריינקומען. פיעלע לאזען מאכען אין די טהירען אזוינע „קוק-לעכער", דאך וועלכע מען קען זעהען פון אינעווייניג, ווער עס שטעהט אין דרויסען.

הכלל, קראקא ווערט א גרויסע שטאדט, מיט באנדיטען, איבערפעלע, קוק-לעכער און זיכערהייטס-קייטעליך.

טהייערע דירות, טהייער פלייש, טהייער ברויט און טהייער וואסער האבען מיר שוין לאנג!

ערב-מלחמה?

די פאליטישע לאגע אויף דעם באלקאן וויל גאר נישט רוהיג ווערען, אלע שפעקולאציעס, אלע אינטערווענציעס פון די מעכטע העלפען נישט. די סערבען שפיעלען א צווייזייטיג שפיעל און מען קען פון זיי נישט ארויס.

דאס נייע סערבישע מיניסטעריום אונטער דעם פרעזידיום נאוואקאוויטש האט ביז היינט נישט ארויסגעזאגט קלאר זיין מיינונג, וואס עס וויל. ענגלאנד, פראנקרייך און איטאליען האבען עס אויפגעפאדערט, עס זאל אפען ערקלערען, אז עס פערציכטעט אויף די פאדערונגען, צו בעקומען א טהייל פון באסניען-הערצעגאווינא, אויך רוסלאנד האט אזא מין פאדערונג געשטעלט, עסטערייך-אונגארן וויעדער ערקלערט, אז עס איז גרייט, סערביען צו בעווילינגען ווירטהשאפטליכע הנחות אים נייעם האנדעלס-פערטראג, אבער ערשט דעמאלט, ווען סערביען וועט אפען ערקלערען, אז עס פערציכטעט אויף זיינע פאליטישע פאדערונגען.

כדי די אנטווארט אויף דיעזע פאדערונגען צו בעשטימען, איז איינגערופען א סערבישער מיניסטער-ראטה אונטער פאר-זיץ פון קעניג, וועלכער האט געדויערט עטליכע שעה. וואס די מיניסטער האבען בעשלאסען, איז נישט בעקאנט; פון פערשיעדענע זייטען הערט מען אנדערע ידיעות, מאנכע בעהויפטען, די מיניסטער האבען בעשלאסען נאכצוגעבען; וויעדער אנדער בעהויפטען דאס געגענטהייל און קיינער ווייסט נישט דעם אמת.

טהאט ואך איז, אז סערביען האט צוערשט אריי בערנעשיקט זיין נאטע קיין פעטערסבורג און די רוסישע רעגיערונג וועט זי ערשט רעדיגירען און בעשטימען איהר

ערב-מלחמה: די בריק צווישען זעמלין אונד בעלגראד.

א דריי־יעהריגער קאיזער: קא זער פו־יי פון כינא און פ־ינץ רעגענט טשון.

געגויען אינהאלט. די מעכטע און עסטערריך־אונגארן ווארטען לעת־עתה אויף א אנטווארט.

דערווייל האט באַאן עהרענטהאל געטהון דעם לעצטען שריט. דער עסטעררייכישער געזאנדטע אין בעלגראד איז אריבערגעגאנגען צו דער סערבישער רעגיערונג און ערקלערט, אז אזוי ווי דער האנדעלס־פערטראַג צווישען עסטערריך־אונגארן און סערביען איז בלויז פראוויזאריש און לויפט אב ענדע מערץ, קען עסטערריך־אונגארן איהם נישט ערנייערן, איידער מען ווייסט, אויב סערביען וויל שלום אדער מלחמה... מיט דיעזען שריט האט באַאן עהרענטהאל געגעבען דער סערבישען רעגיערונג די געלעגענהייט, זי זאל זיך אפען ערקלערען, אויב זי וויל פערציכטען אויף די פאליטישע פאָדערונגען אדער נישט.

די פרעסע פון אלע לענדער, אפילו די ענגלישע און איטאליענישע, ערקענט אן, אז דיעזער שריט פון עסטערריך'ס זייט איז זעהר געשיקט און קלוג. סערביען קען איצט זיך אפען ערקלערען, וואס עס וויל אהן א שום בושה.

אבער די סערבישע פרעסע און א טהייל פון דער רוסישער שרייט ווייטער, אז עסטערייך וויל סערביען קרענקען און זי העצט ווייטער צום קריעג.

אין סערביען זעלבסט וענען די הכנות צום קריעג זעהר גרויס. ביי דער באסניער גרעניין זאלען שוין שטעהען נעגען 60,000 מאן; אלע בריקען צווישען עסטערייך־אונגארן און סערביען זענען אונטערגעלעגט מיט דינאַמיט, כדי מען זאל זיי קענען תיכף שפרענגען, ווען דער קריעג וועט זיך אנהייבען. קעניג פעטער וויל איבערזיעדלען פון בעלגראד קיין ניש, אים אינערן פון לאנד, ווייל בעלגראד ליעגט באלד ביי דער גרעניץ. די סקופשטינא האט בעוויליגט ווייטערע 30 מיליאן פאר קריעגסצוועקען.

א צרה פאר סערביען איז נאר, וואס די טירקיי האט איצט פערבאטען, דורכצולאזען דורך טערקיש געביעט קריענס־מאטעריאל פאר סערביען. אים האפען פון סאלאניק ליעגען גרויסע מענגען פולווער, האנדגראנאטען, באמבען, מאשינען־געוועהרע און אנדערע קריעגס־מאטעריאלען פון סערביען, וועלכע וועגען, אבער די טירקיי וועט עם נישט דורכלאזען.

דער טעם איז, ווייל סערביען ערקלערט, אויב ס'וועט נישט בעקומען באסניען וויל עס ווענינסטענס א שטיק פון סאנדשאק נאווי־באזאר. דאס איז שוין טירקיש געביעט און די טירקיי וועט דאך נישט שטיצען איהר איינענעם פיינר.

ווי די זאך שטעהט, איז געפאהר פון קריעג נאר אלץ זעהר גרויס.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פון דעם נייעם סערבישען מיניסטער־פרעזידענט, פון דעם סערבישען מיליטער, פון דער דאוויביק צווישען זעמלין און בעלגראד און עטליכע בילדער ווי אזוי די עסטערייכישע זאלדאטען פערברענגען דעם ווינטער אין באסניען־הערצעגאווינא.

קעניגען ווילהעלמינא פון האלאנד.

מאנעווער אים ווינטער.

מאנעווער זענען זעהר א טהייער פערגעניגען, ריכטיגע מאנעווער זענען נישט בלויז דאס ווירקליכע בילד פון אן ערנסטען קריעג, נאר זיי קאסטען אויך היבש געלד.

מאנעווער אים ווינטער וואלטען נאך מעהר ברויכען צו קאסטען, ווייל אויסער אלע געוועהנליכע הוצאות וואלט מען נאך בעדארפט מאכען פאר די זאלדאטען בעזאנדערע ווארמע קליידער און דאס אונטערברענגען פון גרויסע מאסען מיליטער אים ווינטער איז אויך זעהר שווער.

די ערפאהרונגען פון די לעצטע קריעגע האבען אבער געוויעזען, אז ס'איז נויטהיג, די זאלדאטען צו געוועהנען אויך צו גרעסערע מארשע אים ווינטער, כדי אים ערנסט־פאל, ווען עס זאל אויסברעכען א קריעג יוסט אין דער קאלטער צייט, זאלען זיי זיין געניגענד געאיבט און פארבערייטעט דאצו.

אין עסטערייך פלאנט מען שוין זייט יאהרען, אבצוהאלטען גרויסע ווינטער־מאנעווער. ביז איצט איז דאס נישט צושטאנד־געקומען, ווייל די קריעגס־פערוואלטונג האט נישט בעקומען דאצו בעווילינט די נויטהיגע געלדער.

איטאליען איז דער ערשטער אייראפעאישער שטאאט, וואס האט זיך ערלויבט אזא אויסגאבע. אין דיעזען ווינטער זענען דארט אבגעהאלטען געווארען מאנעווער אים געבירגע, צווישע די טיעפע שנעע'ן און אין די קעלטעסטע געגענדען.

ס'איז זיכער, אז איצט וועלען שוין אויך די אנדערע שטאאטען דאס נאכטהון און די זאלדאטען וועלען האבען דיעזע שווערע ארבייט צוויי מאל אין יאהר.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער עטליכע בילדער פון די איטאליענישע מאנעווער אים ווינטער.

א ראָמאַנטישע שמחה: דאן מיגועל פון בראגאנצא און זיין פרוי.

מלחמה.

(הומאָרעסקע).

ביי ר׳ ישראל ווייַנגרין איז היינט תשעה־באב. די גאנצע פאמיליע געהט אַרום ווי אהן אַ קאפּ; דער אלטער זיפּצט. די אלטע וויינט און קלאָגט. די קינדער יאָמערן.

די אַלטע באָבע זיצט אין ווינקעל און שרייַט:

— איך האָב דיר געזאגט, זאלסט נישט קיין נולם זייַן און ט־אבטען משולס׳ן אַרויסצודרעהען פון דער רעגירונג! ביזטו געווען אַ וואהלער יונג און האסט דיך געחכמ׳ט, אַז עס וועט איהם נאָר נישט שאַדען, ווען ער וועט אבדינען זיינע צוויי הרשים בייַם מיליטער. אַדרבה, ער וועט נאר ווערען אַ נייַער מענש, וועט זיך אויסגלייַכען די ביינער, אַ ביסעל פערנעסען אין די ביכער און אין די גאַזעטען און אנהייבען צו לעבען!... אַ. יאַ! אַזוי האסטו דיך געחכמ׳ט. און איצט זעה דיין סוף!

— שרייַ נישט, מאַמע־לעבען! — בעט זיך ר׳ ישראל — שרייַ נישט! ס׳איז נאך נישט אזוי נעפעהרליך! מען עסט איהם נישט אויף!

— וואס ווילסטו טאַקי, מען זאל איהם שוין אויפעסען! — יאמערט ר׳ ישראל׳ס ווייַב, דבורה ווייַנגרין — דו ווילסט טאַקי מען זאל איהם שוין טאַקי אהיים־ברענגען אהן אַ נאָז און אהן אויערן?... אוי ווייַ איז צו מיר, די סערבען בייסען דאך אָב אַלע עסטערייַכישע זאָלדאטען, וואס זייַ פאַנגען, די נעז און די אויערן... אַ שענעם זוהן וועסטו האבען!

— קוק זי נאר, מייַן הארצעדיגע שנור! — שרייַט די באָבע — זי קלערט נאר וועגען דער נאז און וועגען די אויערן... ס׳איז הייַסט ראס בייַ דיר זיכער, אַז ער וועט ווערען געפאַנגען... דו האסט דיך שוין פערזיכערט בייַם רבונו־של־עולם, אַז עס וועט זיך איהם נישט טרעפען עפעס ערגער׳ס; אל תפתח פה לשטן, אַ קויל אין קאפּ... אוי חייַ, אוי ווייַ!

— ווער זאגט אייך, נארישע ווייַבער — שרייט ר׳ ישראל — אַז ס׳וועט זייַן מלחמה? די גאַזעטען האבען נישט וואס צו טהון, סטראַשען זייַ דעם עולם! ס׳וועט זיך אויסלאזען אַ בוידעם פון דער גאַנצער מעשה! אונזער אַלטער קאַיזער, געזונד און שטאַרק זאל ער זייַן, וועט נישט דערלאָזען צו אַ מלחמה!

— א וודאַי, דיך וועט ער פרעגען אַ דעה! — יאָמערט דבורה — כדי דייַן משולם זאל נישט געהן צום מיליטער, וועט ער די סערבען שענקען באסניען!

— שאַ, שאַ, שאַ! — רופט זיך אָן ר׳ אליי דער שדכן, וועלכער איז ערשט אַרייַנגעקומען — שאַ, שאַ! זייט ווען וועגען ווייבער געווארען פאליטיקער און רעדען שוין פון סעך־ביען, באסניען, מלחמה! נאַרישקייַטען!

— אַהאַ, נאַרישקייטען! — שרייַט די באָבע — הייל איהר, ר׳ אליי, ווילט נאר פערדיענען שדכנות... יאָ מלחמה נישט מלחמה! איך זאג אייך אפען, אַז ווי לאַנג די פאליטישע לאגע וועט נישט זייַן קלאר, וועלען מיר איצט קיין שידוך נישט טהון... אפילו נישט מיט ראטהשילדן!...

— נאָ דיר נאר די דרייַטע טעג יום־טוב! — זאגט דער שדכן מיט כעס — גאַנצע טעג און האַלבע נעכט זיין איך אָב בייַ ר׳ מרדכי פערערוואלד און קוים פועל איך בייַ איהם, ער זאָל זיך וועלען מיט אייַך משדך זייַן; ער וויל נאר נישט, ער האט אויך מורא פאַר דער מלחמה, ער וויל נישט אָנבינדען זיין בת־יחידה צו אַ רעזערוויסט, וואס וועט אפשר באלד אייַנרוקען... קוים קוים האָב איך איהם בעוויזען מיט אותות ומופתים, אז עס וועט נישט זייַן קיין מלחמה, עס קען נישט און עס טאר נישט זייַן, קומט איהר נאָך צו נעהען מיט דייַזעלבע טענות! וואס איז? ר׳ מרדכי׳לי פערערוואלד פאסט אייך נים פאַר אַ מחותן! זייַן בת־יחידה, דאס שענסטע מיידיל אין שטאדט, פאסט אייַך נישט פאר א שנור? אַ וודאי האט איהר נאָך מיט וואס איבערצוגעהמען!

— ר׳ אליי — זאָגט ר׳ ישראל — וואס שמועסט איהר מיט די ווייַבער! איך בין דאָך אַ בעל־הבית אין דער היים! איהר קענט געהן צו ר׳ מרדכלי׳ן און איהם זאגען, אַז איך בין מסכים, און אייה שבת־צו־נאַכט וועלען מיר שרייַבען תנאים!

— אט אזוי דאָב איך פון אייַך אַ הנאה! — זאגט דער שדכן — איהר זענט טאַקי א קלוגער יוד! איך לויף שוין צו ר׳ מרדכליין! זייַד מיר געזונד!

— דו ביזט משוגע אדער חסר־דעה! — שרייט די באבע נאכדעם ווי דער שדכן איז אַרויסגעגאנגען — ווער טהוט עָס א שידוך אין אַזאַ ערנסטער צייַט?

— איהר ווייבער זענד טאַקי קלוג! — ענטפערט ר׳ ישראל מיט כעס — איהר קוטט נאר פון יענע עולמות און ווייסט נאר נישט, וואס דא טהוט זיך! איהר פערגעסט נאר, אַז אַרויסצודרעהען משולם׳ן אין אַזאַ צייט דאַרף קאסטען א מטמון געלד; ווען ער וועט זיין ר׳ מרדכילי׳ס חתן, וועט דער מחותן שוין מוזען דעקען דיעזע הוצאות! איהר ווייסט דאך, אַז בייַ מיר איז איצט זעהר קנאפּ... נאך אַזאַ ביטערען ווינטער קען איך מיך קוים האלטען אויף די פיס...

* * *

— גוט מארגען, ר׳ מרדכלי! — רופט אליי דער שדכן מיט אַ פרייליכער מינע — גוט מארגען! ס׳זאל זיין אין אַ גוטער שעה!

— וואס איז? — פרעגט ר׳ מרדכלי — ר׳ ישראל איז מסכים!

— וואס רען? — ענטפערט אליי דער שדכן מיט נצחון — אַז איך וויל, מוז מען מסכים זיין! דארט וואו איך קריעך אַריין מיט א פוס, העלפט שוין נישט קיין טענות! ס׳מוז שוין בלייבען אַזוי, ווי איך וויל!

— און איך האָב נאָר קיין דעה נישט? — רופט ר׳ מרדכילעס ווייב, שרה־רבקה — איך וועל זיך בשום אופן נישט צולאָזען, מיין בת־יחידה זאָל א כלה ווערען פאַר א זעלנער. וואס וועט אפשר באַלד געהן אין מלחמה אַריין! וואס איז די מעשה? אונזער פיינעלע איז שוין אַזאַ אַלטע מויד! קוים 19 יאהר אַלט, בליט און מילך, וויל מען זי פערשלייערן מיט א זעלנער און ציטערן חדשים־לאַנג, ביז דער קריעג וועט זיך ענדיגען, טאמער געשעהט עפּיס דעם חתן א אונגליק! איך דאַנק נאט, וואס אין אונזער גאַנצער משפחה דאַרף קיינער נישט געהן אין קריעג, זאל איך מיר אנבינדען א נייע צרה אויפ׳ן קאפּ...

— נאָט איז מיט אייך, שרה־רבקה — זאָגט דער שדכן — וואָס שמועסט פון מלחמה? — לעזט נאר די היינטיגע גאַזעטען וועט איהר שוין זעהען, אַז ס׳איז אוים מלחמה!

— אדרבה, אדרבה! — רופט ר׳ מרדכלי — לאָמיר טאַקי אַריינרופען אונזער פיינעלען, זי לעזט דאך גאַזעטען, וועלען מיר הערען נייעס!

— פיינעלע, האסט שוין די נייע גאַזעטען — רופט שרה־רבקה — קום אַריין און לעז אונז פאר!

— יא מאַמישע, אָט קום איך — ענטפערט פייַנעלע פון דער אַנדערער שטוב, און קומט טאקי באַלד אַריין מיט די נייע צייטונגען — איהר ווילט דאָך בוודאי הערען נייעס פון דער מלחמה!

— פון דער מלחמה! — שרייט שרה־רבקה — הערסטו מרדכי? הערט איהר ר׳ אליה? — ס׳איז שוין מלחמה!

נייַן, מאַמישע, ס׳איז נאך נאָך נישט זיכער!

— אונטערברעכט זי פיינעלע — ווארט, איך וועל אייך פאַרלעזען די נייעסטע טעלעגראַמע.

— אדרבה, אדרבה! — ואגט דער שדכן — לעז, לעז פיינעלע — דאפאר וועסטו בעקומען אַ וואוילען חתן!

— דעם חתן שענק איך אייך דערווייל — ענטפערט פיינעלע — אָבער לעזען וועל איך. הערט זשע אוים:

„לאָנדאָן. די ענגלישע צייטונגען זענען זעהר צופריעדען, וואס סערביען האט נאכגעגעבען און ערקלערט, אַז עס פערציכטעט אויף באסניען“...

— נו, הערט איהר שוין, שרה־רבקה! — רופט דער שדכן מיט נצחון.

— לאָמיר נאר הערען ווייטער! זאגט ר׳ מרדכלי — לעז פיינעלע ווייטער.

„בעלגראַד. אין שטאדט הערשט גרויסע אויפרעגונג. אויף די גאסען ווערען אבגעהאלטען פערזאמלונגען, די גאנצע בעפעלקערונג איז שטאַרק בעגייסטערט אלע שרייען: קריעג מיט עסטרייך“...

— נו, וואס זאגט איהר? — פרעגט שרה־רבקה מיט אַ שמייכעל.

פייַנעלע לעזט ווייטער:

„בערלין. די דייַטשע בלעטער בעגריסען מיט פריידע דעם לעצטען שריט פון דער עסטערייַכישער רעגיערונג. עסטערייַך האט זיך דירעקט געווענדעט צו סערביען און אנגעבאטען אַ גוטען האנדעלס־פערטראַג דערפאַר וואס סערביען פערציכטעט אויף זייַנע טעריטאָריאַליסטישע פאָדערונגען“...

— זעהט איהר שוין, שרה־רבקה! — זאגט ווייַטער דער שדכן — לעז פייַנעלע ווייַטער:

„פעטערסבורג. די רוסישע צייַטונגען שימפּפען שטאַרק איבער עסטערייַך, און בעהויפּטען, אַז רוסלאַנד וועט עס נישט צילאזען, עסטערייַך זאל דורך דראָהונגען צווינגען סערביען, צו פערציכטען אויף זייַנע נאַציאָנאלע פאָדערונגען“...

— הכלל, ווער האט רעכט? — לאַכט שרה־רבקה — סערביען האט אַלזא נישט פערצ׳כטעט. לאמיר נאָר הערען ווייטער:

„פאַריז. דער מיניסטער דעם אייסערן פישאָן ערקלערט אויף דעם הייַנטיגען מיניסטעריאַטה, אַז דורך דער לעצטער סערבישער נאטע איז אים גאַנצען געשוואונדען די קריעגס־געפאַהר. מען וועט אויך שוין נישט בעדארפען קיין קאנפערענץ. סערביען וועט זיך שוין מיט עסטרייַך דירעקט פערשטענדיגען“...

אהאַ, וואָס האב איך געזאגט? — טריאומפירט אליי דער שדכן — לאמיר שוין הערען דעם סוף.

„בודאפעסט. ביי דער סערביש־באסנישער גרעניץ איז עס געכטען געקומען צו אַ צוזאַמענשטויס צווישען סערבישע און עסטערייַכישע פאטראלען, די סערבען האבען געשאסען פון אונטער געדיכטע ביימער. די עסטערייַכער האבען צוריקגעשאסען, א עסטרייַכישער קאַפּראַל איז דערשאסען געווארען, פון סערבישער זייט זענען געפאַלען 3 מאן...“

— אוי, ווייַ איז מיר, מען שיעסט שוין טאַקי! — קלאָגט שרה־רבקה — און איהר ווילט...

— שאַ, שאַ, — רופט ר׳ מרדכי, צווישען די ציינען — יודענע „בלאַ“, דאס ילד דאַרף נישט „יודע־זייַן „מן הכלי“... לעז פייַנעלע ווייַטער:

„וויען. אויף דער הייַנטיגער בערזע האבען זיך די קורזען א ביסעל געהויבען, עס זעהט אוים, אַז די געפאַהר פון קריעג איז אים גאַנצען פערשוואונדען...“

— די צייַטונגען זענען משוגע — רופט שרה־רבקה — זייַ ווייַסען שוין אַליין נישט, וואס זייַ ווילען. ס׳איז לויטער שקר פון אָנפאַנג ביז צום סוף... געה פייַנעלע צו דייַן האַנד־אַרבייַט, איך וויל שוין נישט מעהר הערען...

פייַנעלע געהט אַרוים און דער שדכן זאגט: — הכלל, ר׳ מרדכ׳לי, הכלל שרה־רבקה — ווען וועלען מיר שרייַבען תנאים...

— ווען איך וועל זיין זיכער, אַז ס׳וועט נישט קומען צום קריעג! — ענטפערט שרה־רבקה ענטשלאסען — פריהער לאָז איך מיך נישט איין אין קיין שום זאך...

— יודענע! — שלעפט ר׳ מרדכלי זיין ווייַב אין א זייט — האב׳זשע שכל. דו ווייַסט דאָך טאַקי, ווי מיר שטעהען, פאַר׳ן באַנקראָט. ווען מיר וועלען איצט טהון דעם שידוך, וועט מיך מייַן מחותן ר׳ ישראל מוזען אַרויס־דרעהען; ער איז דאך אַ נגיר און ס׳וועט איהם נישט פאסען, אז זיין מחותן איז א אנזעצער... שוויינ׳זשע ליעבער און לאז זייַן אין א מזל׳דיגער שעה!

— אָבער די מלחמה? — פרופט זיך שרה־רבקה אַייַנצווענדען.

דוקא די מלחמה! — זאגט ר׳ מרדכ׳לי צווישען די צייַהן — אין אַנ׳אַנדער׳ער צייַט וואָלט זיך [illegible]

ר׳ ישראל וויינגרן מיט אונז נישט געוואלט משדך זיין, איצט טהוט ער עס. זא־נ דיך נישט. ער וועט שוין זיין זוהן פונ׳ם מיליטער ארויס־דרעהען. ר׳ אלי׳! — רופט ער מיט א הויך קול — מיר וועלען, אם־ירצה־השם, שבת־צו־נאכט שרייבען תנאים!

— מזל־טוב! — רופט אלי׳ דער שדכן מיט נצחון — און לויפט ארויס, קלערענדיג ביי זיך:

— די צוויי קבצנים ווילען איינאנדער אבנאר׳ען. נאר וואס געהט דאס מיך אן. אבי איך וועל בעקומען דאס שדכנות־געלד! אוי, לעבען זאל די „מלחמה״.

י. ס.

באראן ר׳ נפתלי הירץ גינצבורג ז״ל.

אין פעטערסבורג איז פאר׳ינען מאנטאג אפענדס, ט׳ אדר, נאך א לאנגער, שווערער קראנקהייט געשטארבען דער בעקאנטער נדיב און יודישער כלל־טהוער, באראן ר׳ נפתלי הירץ גינצבורג, 76 יאהר אלט.

מיט דעם באראן גינצבורג איז א וועק איינער פון די לעצטע, אלטע יודישע גבירים, נדיבים און משכילים. ער איז געוועזן א יוד מיט זיין גאנצער נשמה, א יוד רויך און דורך; אלץ, וואס איז נוגע צו יודען, האט

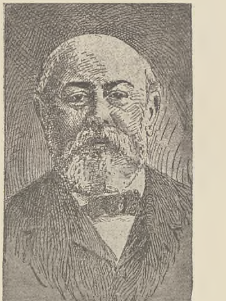

איהם טיעף אנגעריהרט און ווי ער זאל נישט געוועזן זיין בעשעפטיגט מיט זיינע פריוואטע ענינים האט ער דאך זיך פאר די יודען משתדל געוועזן ווי ווייט ער האט נאר געקענט.

מיט צעהנדלינגער יאהרען צוריק האט מען איהם געקוקט ווי אויף א מין רוסישען מאנטעפיארע. צו איהם פלעגט מען זיך ווענדען, ווען מען פלעגט רעדען וועגען נייע גזירות, צו איהם האבען זיך געווענדעט קהלות, חברות און יחידים. ער האט קיינעם נישט אבגעזאגט. ווי ווייט ער האט נאר געקענט, פלעגט ער זיין א שתדלן מליץ־טוב, א פועל־ישועה.

הוי־לוה איז באראן גינצבורג געוועזן א גרויסער בעל־צדקה, א נדבן מיט׳ן פולען מ״יל. הונדערטער חברות אין רוסלאנד האבען איהם צו פערדאנקען זייער עקזיס־טענץ. „לכל דבר שבצדקה״ איז ער געוועזן דער ערשטער און דער גרעסטען נדבן. זיין האנד איז געוועזן אפען פאר יעדען. בעזונדער׳ס פלעגט ער אונטערשטיצען יודישע מחברים און פיעל יודישע ספרים האבען זיך געקענט דרוקען נאר א דאנק זיין אונטערשטיצונג.

אין פעטערסבורג האט באראן גינצבורג פער־נומען דעם ערשטען אורט צווישען יודישע כלל־טהוער. ער איז געוועזן דער פארזיצענדער פון דער פעטערספורגער יודישער קהלה, פון דער יודישער קאלאניזאציאנס־געזעלשאפט, פון דער חברה „מפיצי השכלה״, פונ׳ם פאנד צו שטיצען „יודישע ערד־ארבייטער און בעל־מלאכות״.

אין איהם פערליערען די רוסישע יודען איהר וויכ־טיגסטען פערטרעטער. תנצב״ה.

באראן נפתלי הירץ גינצבורג איז געבוירען אין יאהר 1877 אינ׳ם שטעדטיל זוועניגאראדסק (קיעווער גובערניע). ער האט שטודירט אין אויסלאנד און יאהרען־לאנג האט ער פערבראכט אין פאריז, וואו ער איז בע־קאנט געווארען מיט ראטהשילד׳ן. אין די זעכציגער יאהרען האט ער זיך בעזעצט אין פעטערסבורג, וואו ער האט איינגענומען א גרויסען פלאץ אין די פינאנציעלע קרייזען. לויט זיין איניציאטיוו און מיט זיין קאפיטאל זענען בע־גרינדעט געווארען עטליכע וויכטיגע בענק אין רוסלאנד. אין פעטערסבורג און אין פאריז האט ער געעפענט אייגענע בענק, וועלכע האבען אונטערגעהאלטען די רוסישע פינאנציעלע פערבינדונגען מיט פראנקרייך. אים יאהר 1893 איז ער געקומען אין צאהלונגס־שוועריגקייטען, אבער שפעטער האט מען אלע קרעדיטאר׳ען בעפרידיגט.

דעם טיטעל באראן האט ער בעקומען אים יאהר 1878 פונ׳ם גראסהערצאג פון העסען.

באראן גינצבורג האט איבען זוהן און דריי טעכטער. ער האט זיך משדך געוועזן מיט די גרעסטע יודישע גרויסע לייט אין אויסלאנד, ווי אפ־תי, גוטמאן וכדומה.

די לייכע איז איבערגעפיהרט געווארען קיין פאריז, וואו די באראנס גינצבורג האבען א פאמיליען־גרופט.

דאס נייע געוועהר.

„נישט הערען און נישט זעהען״, דאס וועט זיין דאס נייעסטע אין די קונפטיגע קריעגע. אין פריהערע צייטען פלעגט דער רויך פון די ביקסען פינסטער מאכען דאס גאנצע שלאכט־פעלד; דאס געקנאקעריי פון דעם שיעסען פערטייבען די אויערן.

איצט איז דאס שוין אנדערס. מיט עטליכע יאהרען צוריק איז ערפונדען געווארען דאס רויכלאזע פולווער וועלכעס גיבט ביים שיעסען נאר א קליינעם ווייסען ביסעל רויך, וועלכעס פערשווינדעט באלד. אזוי אז די געגנער קענען זיך געגענזייטיג קוקען אין פנים אריין און זעהען בעסער צו צילען.

אבער נאך איז געבליעבען דאס קנאקעריי פון דעם שיעסען, וועלכעס פלעגט בעטייבען אלע זאלדאטען.

איצט וועט אויך דאס אויפהערען. דער אמעריקאנישער ערפינדער מאקסים האט ערפונדען א מין נייעם „שאל־דאמפפער״, וועלכען מען קען אריינלעגען אין יעדער ביקס אריין. דער דאמפפער האלט אויף דעם קנאל און דאס קונפטיגע שיעסען וועט זיך אבשפיעלען שטיל, אהן ליארם און אהן א געקנאקעריי.

דאס נייע געוועהר, פון וועלכען מיר ברענגען א בילד אין אונזער היינטיגער נומער, וועט זיכערליך באלד ווערען איינגעפיהרט אין אלע לענדער; עס וועט נישט בלויז ערפאדערן נייע הוצאות, נאר וועט אויך נאך שרעקליכער מאכען די געפאהרען פונ׳ם קריעג. מיט קאלטען בלוט, אוינ נעגען אויג, וועלען זיך די ביידע געגנער א קעגענשטעהען, אויף דעם שלאכט־פעלד וועט עס זיין שטיל ווי אויפ׳ן בית־עולם און מען וועט נאר הערען דאס קרעכצען פון די געטראפענע און פער־וואונדעטע...

אויך דאס געהערט צום פארטשריט!

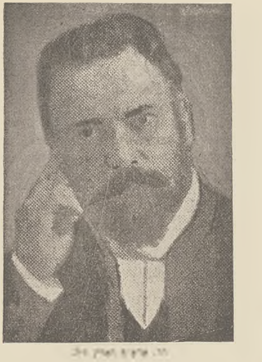

הונגער־קינסטלערינעס.

„אלע ארימע לייט זענען הונגער־קינסטלער״, איז א בעקאנט שפריכווארט. אבער זיי בעקומען דאפאר נישט קיין געלד; מען בעוואונדערט זיי נישט, מען בע־רוהערט זיי נישט, מען בעאבאכטעט זיי נישט, מען פאטאגראפירט זיי נישט, מען וועקט זיי נישט און מען שרייבט נאר נישט וועגען זיי.

ווען מען וואלט זיך נעהנטער מיט זיי אינטערעסירט, וואלט מען געוואהר געווארען, אז זייער לעבען, די ארט ווי זיי ערהאלטען זיך די הונגה, וואלט מען אפשר זיך איבערצייגט, אז זיי זענען נישט קיין קלענערע קינסטלער ווי דער פאסטען־קינסטלער סוטשי, וואס איז ארומגעפאהר׳ען אין אלע אייראפעאישע שטעדט און צוזאמענגענומען געלד מיט זיין פאסטען, אזוי לאנג ביז מען האט איהם געכאפט ביי א גנבה, א גוט געבראטענס אין מיטען תענית... אדער ווי די פאסטענקינסט־לערינען מיס סערוואל און פריל. מראטעק, וועלכע פאסטען איצט אין בערלין 40 טעג. שטעהענדיג אין

שיך אויף רעדער.

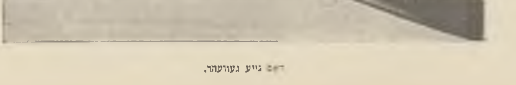

דאס נייע געוועהר.

גלעזערנע־ שאפע אונטער שטרענגער בעוואכונג פון ערצטע אין האלב בערלין נעהמט זיי אנקוקען.

ביידע װילען פאסטען דורך 4 טעג. נישט גע־ניעסענדיג אפילו א טרינק װאסער. לעת־עתה פאסטען זיי שוין איבער 2 וואכען און בעפינדען זיך דאבייַ גאנץ גוט — װען ס׳ליגט דא נישט פאר עפּיס א נייַער מין שווינדעל...

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פון די בייַדע הונגער־קינסטלעריגען, מיס סערוואל, אין איהר גלעזערנעם שראנק און פרייליין מראטעק אין דעם ערשטען און אין דעם צעהנטען טאג פון איהר פאסטען.

די הונגערקינסטלערינען אין בערלין.

דר. אדאלף מ. ראדין.

אין ניו־יארק איז געשטארבען דער בעוואוסטער פרעדיגער און פילאנטראפ דר. אדאלף מ. ראדין, 61 יאהר אלט.

דער פערשטארבענע, געבוירען אין רוסלאנד, סובאלקער געבערניע, האט שטודירט אין דייטשלאנד. איז געוועזען א צייט ראבינער אין מעזש, קעמפען (פּרייסען), אין קאליש און אין לאדז. איבעראל האט ער זיך גע־וויזען אלס ענערגישער כלל־טהוער און אין אלע דיעזע שטעדט עקסיסטירען נאך ביז היינט הומאניטערע אינס־טיטוציעס, וועלכע האבען איהם זייער גרינדונג צו פער־דאנקען.

אים יאהר 1886 איז דר. ראדין בערופען געווא־רען אלס ראבינער קיין עלמאירא (אמעריקא), וואו ער האט געווירקט 4 יאהר. דערנאך איז ער געקומען קיין ניו־יארק אין טעמפעל „שערי־תקוה“ און זייט 1897 איז ער געוועזען פרעדיגער אין דער פיפעלס־סינאגאגע, און ערזיקיישאנעל אליאנס.

אין ניו־יארק, אין דער גרעסטער יודישער קהלה פון דער וועלט האט דער פארשטארבענער געפונען פאר זיך דעם ריכטיגען פלאץ. דא האט ער ענטוויקעלט א זעגענס־רייכע טהעטיגקייט לטובת־הכלל, וועלכע האט גע־פונען די גרעסטע אנערקענונג אין אלע קרייזען, אלס נאציאנאליסט, אלס פריינד פון העברעאיש, אלס וואר־מער יוד האט ער אבגעגעבען אין גאנצע פרייע צייט פאר זיינע ברידער און זיינע לייסטונגען זענען געוועזען גרויס־ארטיג.

אלס פובליציסט איז ער אין פיעל וויכטיגע פראגען אויפגעטרעטען אלס פערטהיידיגער פון די יודישע אינטער־רעסען; אלס פילאנטראפ האבען איהם טויזענדער אַרימע און ליידענדע פיעל צו פערדאנקען און אלס פרעדיגער האט ער אויסגעשטרייט דעם הייליגען זאמען פון עכטער יודישקייט ביים יונגען דור, ערוואַרטענדיג א רייכע ערנטע.

זיינע פערדיענסטע וועלען בלייבען לזכר עולם. הנצב״ה.

דאס טירקישע פארלא־מענט.

שוין עטליכע חדשים זייט דאס ערשטע נייע טיר־קישע פארלאמענט איז פערזאמעלט, אבער ביז איצט האט עס נאך נישט געהאט קיין צייט. אויסצואַרבייטען די וויכטיגסטע געזעצע און דאס לאנד פיהרט זיך רע־הוייל לויט דער פעראלטעטער פערפאסונג פון יאהר 1876. די קאנסטיטוציע איז איבערינגס נישט אים גאנצען לאנד איינגעפיהרט; עס גיבט גאנצע געגענדען, בעזונדערס אין קליין־אזיען, וואו עס הערשען נאך ווייטער די פאשא׳ס אזוי ווי פריהער און די בעפעלקערונג פיהלט גאר נישט, אז אין לאנד איז געקומען א ענדערונג.

די אורזאכע דאפון איז, וואס אים פארלאמענט גופא האבען זיך די פערהעלטניסע נאך נישט געקלערט: די פארטייען בילדען זיך ערשט און מען איז וועגען פיעל וויכטיגע פראגען נאך נישט איינייג צווישען זיך. דאצו קומט נאך, וואס א צייט לאנג איז מען שטארק בעשעפ־טיגט געוועזען מיט דער אויסערליכער פאליטיק, מיט באסניען און בולגאריען, און אויך איצט נאך, חאטשי דער אויסגלייך מיט עסטעררייך איז שוין אונטערגעשריבען און מיט בולגאריען דארף דיעזע טעג דער אויסגלייך פערטיג ווערען, איז די אייסערע פאליטישע לאגע נאך אליין נישט אים גאנצען רוהיג און דאס פארלאמענט קען נישט געפינען די נויטהיגע געדולד, זיך צו בעשעפ־טיגען מיט די רעפארמען אים אינערן.

די ערשטע סעסיע האט געזאלט דיעזע טעג ווערען געשלאסען, דאס פארלאמענט האט פערלאנגט, מען זאל זי פערלענגערן אויף עטליכע וואכען און דער סולטאן האט דאס בעוויליגט.

דער נייער גראסוועזיר, הילמי פאשא, בעזיצט פארלייפיג דאס פולע פערטרויען פון פארלאמענט, כל־זמן ער האט גאר נישט אויפגעטהון. ק׳ים אבער וועט ער זיך נעהמען צו די וויכטיגערע רעפארמען, וועלען זיך אנ־הייבען נעגען איהם די אינטריגעס און ס׳איז א ספק, אויב ער וועט זיך קענען האלטען.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער א בילד פון א זיצונג אין דעם טירקישען פארלאמענט. אין דעם מאמענט, ווען דער גראס־וועזיר האלט זיין ערשטע רעדע.

א פערברענט קינד

דוד שפירא, דער בעפרייער פון פראג

היסטארישער ראמאן אוים דער צייט פונ'ם דרייסיגיעהריגעז קריעג

בעארבייטעט נאך א. ע בראכפאגעל.

(אכטע פארטזעצונג) *).

צוועלפטעס קאפיטעל.

דער בלוטיגער קאמפף האט שוין געהאלטען כמעט בײם סוף. די שוועדען האבען קיין סך נישט מעהר געקענט אויסשטעהן. גוצלאו זענען געווען אלע זייערע אנשטרענגונגען.

צוואר האבען זיי דעם אנדערן טאג, נאך דער רענקווירדיגער אקסען־שלאכט, ארויפגעפיהרט קאנאנען אויף דעם גאנצ'ן געבליבענעם טהייל פון דער בריק און האבען דורך 14 וואכען כסדר בעשאסען דעם אלט־שטעדטער טהורם און די שטאדט.

אבער דער טהורם, האטשי בעקומענדיג פיעל לעכער, איז געבליבען שטעהען צום ט־אטש'ן פון די שוועדען און דער אלטער ר' שמעון שפירא האט נישט אויפגעהערט, צו זיצען אויף איהם טאג ווי נאכט. דאס יודישע פעלדצייכען, דער וויים־בלויע „מגן־דוד" איז געבליבען גאנץ און האט די גאנצע צייט בעשיינט דעם קאמפף־פלאץ.

פון די מויערן און פונ'ם קאסטעל האבען דוד שפירא מיט זיינע יודישע זאלדאטען דאס פייער כסדר מיט גרויסער ווירקונג ערווידערט; פון דער מזרח־זייט אבער, וואו דער שוועדישע גענעראל וויטענבערג האט די שטאדט בעלאגערט, זענען געשטאנען די שטודענטען און די קרייצהערען אונטער דעם קאמאנדא פון די גענעראלע קינסקי און גראף שטערנבערג און האבען אלע אנגריפע פון די שוועדען צוריקגעשלאגען.

די גאנצע צייט, וועלכע דער קאמפף האט געדויערט, איז געווען די גרעסטע איינינקייט און פריינדשאפט צווישען די יודען און קריסטען, צווישען דעם אדעל און פאלק, צווישען די שטודענטען און בירגער. די געמיינזאמע נאטה האט זיי אלע פעראייניגט ווי ברידער.

די שוועדען האבען שליסליך איינגעזעהען, אז זייער גאנצער קאמפף איז אומזיסט, און זיי האבען זיך אנגעהויבען ביסלעכווייז אבצוריקען פון דער שטאדט. וואס נעהנטער עס זענען געקומען די היילינע יודישע ימים־טובים, די ימים־נוראים, אלץ שטילער און שטילער איז געווארען ביי דער בריק און בײם אלט־שטעדטער טהורם. „סליחות" האבען די יודען נאך געזאגט אויפ'ן פעלד. ראש־השנה האבען זיי זיך געקענט פערזאמלען אין זייערע שוהלען ווי יעדעס יאהר, נאר איבערלאזענדיג א קליינע וואך בײם טהויער.

אויך אים יום־כפור זענען זיי נישט מעהר געשטערט געווארען. די קליינע וואך, וועלכע מען האט איבערגעלאזט בײם טהויער, האט בלויז צוגעקוקט, ווי די שוועדען ברעכען אב זייער לאגער און ציעהען צוריק זייערע קאנאנען.

אין די אלט־ניי־שוהל האט דער רב ר' שמעון שפירא אים יום־כפור פאר מוסף געהאלטען א ערגרייפענדע רעדע צו זיינע ברידער.

„מיר האבען א שווער יאהר דורכגעלעבט, טהייערע ברידער — האט ער געזאגט, אבער מיר קענען זיין צופריעדען! ווייל מיר זענען פערטריבען געווארען פון אונזער לאנד און האבען ארומגעוואנדערט אין דער פרעמד צווישען פערשיעדענע פעלקער, זענען מיר געווען צו שאנד און שפאט ביי אלע אומות, מען האט אונז געהאסט און פעראכטעט. איך ברויך אייך נישט אויסצורעכנען אלע צרות, וואס מיר האבען געהאט אויסצושטעהן אין גלות... זיי זענען פערשריבען מיט בלוטיגע אותיות אויף די בלעטער פון אונזער געשיכטע, אין אונזערע קינות, תפלות, סליחות און פזמונים.

צום ערשטען מאל אבער אין גלות האבען מיר אונז ערקעמפפט די אנערקענונג פון אונזערע שכנים. האבען מיר בעוויעזען, אז מיר זענען גלייך מוטהיג מיט זיי און גרייט צו שטארבען פאר דעם לאנד און פאר דער שטאדט, אין וועלכער מיר וואהנען; צום ערשטען מאל האבען מיר בעוויעזען, אז מיר האלטען טריי די ווערטער פון אונזער גרויסען נביא ירמיהו: „ודרשו את שלום העיר אשר הגלתי אתכם שמה כי בשלומה גם לכם שלום!"

אונזערע קריסטליכע מיטבירגער וועלען אונז נישט מעהר קענען פארוואַרפען, אז מיר זענען דא פרעמדע, מען וועט אונז נישט מעהר נאכווארפען שטיינער אויף די גאסען, וועלכע מיר האבען אנגעטרונקען מיט אונזער בלוט!... דער קייזער יר"ה און זיינע יועצים וועלען אונז בעווייזען זייערע חסדים און עס וועט זיך פאר אונז אנהייבען א בעסערע, גליקליכערע צייט!

איצט אבער וועלען מיר מאכען א „יזכור" די היילינע נשמות פון אונזערע ברידער, וואס זענען געפאלען אין דעם איצטיגען קאמפף. זיי האבען מיר צו פערדאנקען, ווען אונזער לאגע וועט זיך איצט בעסערן און זיי וועלען דארט, אויבען אים הימעל, פאר אונז זיין גוטע מליצים, אמן!"

מיט א טיעף־ערגרייפענדער שטימע האט דער רב אליין פארגעלייגט דעם „יזכור", און קיין אויג איז נעבליבען טרוקען בײם דערמאנען די נעמען פון די, וואס זענען געפאלען ביי דער פערטהיידיגונג פון פראג..."

שנעלער ווי זיי זענען געקומען, האבען די שוועדען געריימט די שטאדט. די יודען האבען געקענט פייערן „סוכות", דעם זמן שמחתנו, מיט אמת'ער פרייד. אויף די גאסען האבען זיי ארומגעטראגען די ארבעה־מינים, די לולבים מיט די אתרוגים, ווי די אמת'דיגע זיעגער אלס צייכען פון זייער טריאומפף...

אין דער נאכט פונ'ם 21 אקטאבער האט דער לעצטער שוועדע פערלאזט די שטאדט. ס'איז גראד געווען אים שמחת־תורה. אין דער אלט־ניי־שוהל איז מען געראדע ארומגעגאנגען מיט די הקפות, ווען די וועכטער פונ'ם אלטשטעדטער טהורם האבען געבראכט די בשורה אז די לעצטע שוועדען זענען שוין אוועק.

די גאנצע שטאדט האט אילומינירט. אלע בירגער האבען זיך אומארמט, וויינענדיג פאר פרייד. ר' שמעון שפירא און זיין זוהן דוד זענען ארויסגעגאנגען צום טהורם, בעגלייטעט פון דער גאנצער קהלה, און האבען אראבגענומען די פאהן מיט'ן „מגן־דוד", וועלכע מען האט ארומגעטראגען דורך אלע גאסען מיט גרוים פאראד, ביז אין דער אלט־ניי־שוהל אריין. דארט געפינט זי זיך נאך ביז היינט.

צוויי טעג שפעטער, אם 26 אקטאבער, האט מען אונטערגעשריבען דעם וועסטפאלישען פריעדען. די שוועדען האבען פערלאזט דייטשלאנד, האלב פערוויסטעט און רואינירט. דער בלוטיגע, 30־יעהריגע קריעג האט זיך געענדיגט.

דרייצעהנטעס קאפיטעל.

אים פראגער יודענפיערטעל איז ווידער שטיל רוהיג. דער קאמפף האט אויפגעהערט. און מיט איהם אויך די מענשליכע פערבריידערונג און גלייכהייט. די העלדענטהאטען, וועלכע ר' שמעון שפירא און זיין זוהן דוד שפירא האבען בעוויעזען, דער בעוואונדערונגס־ווערטהע מוטה פון די יודישע קעמפפער, די פפלעגע פון די קראנקע און פערוואונדעטע דורך די יודישע פרויען מיט שרה שפירא און אסתר קאטץ אין ערשטער ליניע, — אלעס יאס האט מען שוין ווידער פערגעסען. דער יוד איז ווייטער געבליבען דער — יוד. דער קריסט איז זיך ווייטער — קריסט... צווישען ביידע ליעגען די מויערן פון גהעטא, די פריהערע גרעניצען, וואס שיידען זיי אב פון איינאנדער ענג און שטרענג.

אין דער יודענשטאדט איז נאך דעם בלוטיגען קאמפף־רויש, נאך דער שטארקער בעגייסטערונג, ווידער איינגעטרעטען מידקייט, טריבע אויסניכטערונג און קרענקונג. דער טויט האט צווישען די יודישע פאמיליעס געפאדערט פיעל קרבנות, ס'איז פאסט קיין הויז איבריג געבליבען, וועלכעס ס'זאל נישט האבען צו בעקלאגען א טויטען אדער א פערוואונדעטען.

די איינציגע, וועלכע דער טויט און דעם פיינד'ס קוגעלן האבען פערשוינט, זענען געווען דער רב ר' שמעון שפירא און דער פארשטעהער יואל צמח. אבער דאפאר האבען זיי געהאט צו זאגען פאר דער גאנצער געמיינדע, צו שטיצען די ארימע, צו פפלעגען די קראנקע און צו טרייסטען די טרויריגע. אויך דוד שפירא, דער בעפרייער פון פראג, און זיין טרייער פריינד, אליי דער שוחט, האבען זיך כסדר בעטהייליגט אין דער וואהלטהעטיגען ארבייט. איבעראל וואו זיי זענען געקומען, האבען זיי מיטגעבראכט הילף, לינדערונג און טרייסט. זייער בלויז ערשיינען פלעגט אויפרעכטען די געבייגטע און שטארקען די צעבראכענע הערצער.

אויך אסתר קאטץ און איהר פריינדין טאבעלע קארא זענען נישט מיעד געווארען, צו בעזוכען די פערוואונדעטע און זיי צו פפלעגען. עס האט זיך אפט גע־טראפען, אז ר' שמעון שפירא מיט זיין זוהן זענען צוזאמענגעקומען ביי די קראנקע מיט אסתר קאטץ און טאבעלע קארא. אבער אזוי ווי זיי זענען געקומען, אזוי זענען זיי ווידער אוועקגעגאנגען, די ביידע פאמיליעס האבען מיט איינאנדער זעהר זעלטען פערקעהרט.

מיט דער צייט האט אויך דיעזע ארבייט פאר דעם רב און פאר אסתר קאטץ אויפגעהערט. אין די טויטע האט מען פערגעסען, די קראנקע זענען ביסלעכווייז געזונד געווארען. דאס אלטע לעבען האט זיך ווידער אנגעהויבען. די זיכערהייט, אז דער פריעדען איז שוין ענדגילטיג אבגעשלאסען און מען ברויכט שוין נישט צו ציטערן פאר א נייעם איבערפאל, האט די ערשראקענע בערוהיגט און די פראגער יודען האבען זיך צוריקגענומען צו זייערע געשעפטען. האנדעל און וואנדעל לעבען ווידער אויף. די יודישע געמיינדע האט איצט נייע דאגות, נייע האפנונגען און נייע ערווארטונגען.

אסתר קאטץ האט זיך איצט נאך מעהר ווי פריהער פון יעדען צוריקגעצויגען, גאנצע טעג זיצט זי ביי זיך אין דער היים, זעלטען וויזט זי זיך אויף דער גאס. אויך איהר אייגערעס האט זיך שטארק פערוואנדעט. איהר פנים איז בלאס. איהר געשטאלט איינגעבויגען, איהר בליק אראבגעלאזט; נישטא מעהר דער פריהערינע שטאלץ, די פונקעלדיגע אויגען, די מאיעסטעטישע האלטונג. זי טראגט אויך נישט מעהר איהרע העלע זיידענע קליידער מיט די דיאמאנטען און פערל. איינפאכע, שווארצע קליידער בעדעקען איהר שלאנקען קערפער און איהר גאנצע ערשיינונג האט אויסגעזעהען, ווי פון א בעל־תשובה, וואס וויל אבקומען פאר זיינע זינד.

ס'איז שוין דער צווייטער שבת, נאכדעם ווי די שוועדען זענען אוועק פון פראג. אין אלע יודישע הייזער ברענען די שבת־ליכט, אויף די טישען ליעגען די פרישע חלות, די אויסגעפוצטע גלעזער און אין די פלעשער גלענצט דער ריינער וויין. ס'איז פרייטאג צו־נאכט נאך

*) נייע אבאנענטען ערהאלטען די פריהעריגע פארטזעצונגען אויף פערלאנגען גראטיס צוגעשיקט.

מערב, פֿון אַלע זייטען נעהען מענער און פֿרויען אַ היים פֿון די שוהלען און בעטהייזער. אויך אונזער רב ר׳ שמעון שפּירא, מיט זיין זוהן דוד און זיין פֿרוי שרה נעהען פֿון דער אַלט-ניי-שול אַ היים.

דוד שפּירא האט וועהרענד דער גאַנצער צייט מיט זיינע עלטערן נישט מעהר געשפּראָכען וועגען אסתר קאַטץ, וואס די אַלטע פּלעגען זי אפּט לויבען וועגען איהר וואהלטהעטיגקייט און איינפֿאַכע פּפֿלעגע פֿון די קראַנקע. דוד שפּירא האט דאס אַלעס שווייגענדיג צוגעהערט און קיין וואָרט געזאָגט. די אַלטע צייטען האָבען זיך ווידער אנגעהויבען, צווישען איהם און איהר איז ווידער אויפֿגעריכטעט די אַלטע מויער, דער אַלטע צווישענשייד.

ווען זיי קומען פֿאָריבער אין דער האמפּאַסגאַס פֿאַר אסתר קאַטץ׳ס הויז, בליקט פּלוצים שרה שפּירא אַרויף און בלייבט ערשטוינט שטעהען. „זעהט וואס דא איז געשעהען!“ זאָגט זי צו איהר מאַן און זוהן. ר׳ שמעון און דוד בלייבען אויך שטעהען און בעמערקען, ווי פֿון דעם הויז איז אָבגעהאַקט די שטיינערנע קאַטץ, דאס סימבאל פֿון דער שטאלצען משפּחה. מען זעהט נאך דייטליך אן דעם פֿרישען צייכען פֿון ברוך. ס׳האט דאס געמוזט ערשט איצט געשעהען.

— נאט זאָל שומר ומציל זיין! — רופֿט דער רב — וואס איז מיט דעם מעדכען געשעהען? — זי האט אָבגעבראָכען דאס סימבאל פֿון איהר משפּחה!

— ס׳איז אַ צייכען פֿון אַ פֿרישען ברוך! — זאָגט פֿ-וי שרה — ס׳האט ערשט איצט געמוזט געשעהען!

— יא, טאַקי ערשט איצט — מיינט ער — אָט ליעגט טאַקי נאך דאס אָבגעבראָכענע שטיק.

דער רב בייגט זיך אַראָב און בעטראַכט עס גוט דערנאָך זאָגט ער צו זיין זוהן:

— זעה, אָט ליעגט עס... אסתר קאַטץ איז דאָך אַ מערקווירדיג, איינגענזיניג מעדכען!

— דו האסט רעכט, פֿאָטער — ענטפֿערט דוד שפּירא — אָבער וואָס געהט דאָס מיך אן; זאל זי טהון, וואס איהר געפֿעלט.

דער רב מיט זיין פֿ-וי און זוהן געהען ווייטער.

אסתר קאַטץ איז אַלס די לעצטע אַרויסגעגאַנגען פֿון דער שוהל. ביי דער טהיר געזעגענט זי זיך מיט איהר פֿריינדין טאַבעלע און געהט שנעל אַרוים. דאָרט ערוואַרטעט זי דער פֿאַרשטעהער יואל צמח.

— אסתר קאַטץ — זאָגט ער — איך וויל נישט פֿריהער אַהיים געהען, געניעסען דעם עונג שבת, אידער איך וועל מיט דיר רעדען. דיין ווילען איז געשעהען. דער שטיינמעטץ האט אָבגעטהון זיין אַרבייט! די קאַטץ פֿאַר דיין טהויער איז אָבגעבראָכען! איצט זאָג מיר, ווילסטו טאַקי באמת אויספֿיהרען דיין ווילען, אַלעס ביזהעריגע אָבמעקען, פֿערניכטען, פֿערטילגען! ווילסטו נישט מעהר זיין דאס וואס דו ביזט ביז איצט געוועזען, די שטאלצע טאָכטער פֿון דער גרויסער עהרווירדיגער משפּחה פֿון די עלטעסטע צייטען?

— איך ווייס וואס איך וויל — ענטפֿערט אסתר — איך ווייס אויך, אז איך טהו דאָס ריכטיגע. איך דאַנק אייך, ר׳ יואל צמח, פֿאַר אַלעס, וואס איהר האָט מיר ביז איצט געטהאָן, פֿאַר אַלע בעווייזע פֿון פֿאטערליכער זאָרגע און ליעבע, וואס איהר האָט מיר בעוויזען. געהט איצט רוהיג אַהיים און זייד פֿריילich ביים ליכט פֿון די העלע שבת-ליכט, וואָס גלענצען אין אייער הויז... ביי מיר אין דער היים איז עס פֿינסטער, אַזוי ווי ס׳איז פֿינסטער אין מיין האַרץ. איך מוז וואַרטען, ביז גאָט וועט מיר צושיקען רעמיעגונגען, וואָס וועט ווידער אָנצינדען מיין ליכט און העל מאַכען מיין האַרץ! געהט געזונטערהייד אין גאָט׳ס נאָמען!

נאך אידער ר׳ יואל קען עפּיס ענטפֿערן איז זי פֿערשוואונדען.

— — — — — — — — — — — — — —

ר׳ שמעון שפּירא, זיין פֿרוי שרה און זיין זוהן דוד זיצען ביים שבת-טיש. העל בעליכטעט איז דאָס צימער, די שבת׳דיגע מאכלים פֿערברייטען אַ אַנגענעהמען דופֿט און אויף די פּנים׳ער פֿון דער גאַנצער משפּחה איז אויסגעשפּרייט רוהע, ערנסט און צופֿריעדענהייט. יואל, דעם רב׳ס דיענער און לאָה די דיענסט, זיצען אויך ביים שבת׳דיגען טיש.

פּלוצים הערט זיך אַ גערויש. עס קלאַפּט אימיצער ביי דער טהיר.

— ווער קען דאס זיין? — פֿרעגט דער רב — איצט פֿרייטאג צו נאַכט! געה יואל און עפֿען.

יואל עפֿענט די טהיר און אסתר קאַטץ קומט אַריין, בלאַסער און טרויריגער ווי תמיד. זי זעצט זיך אויף אַ בענקעל ביי דער טהיר, דעם קאָפּ אַראָבגעלאזט.

ערשטוינט בעטראַכטען זי אַלע אַנוועזענדע. דער רב הייבט זיך אויף און געהט צו צו איהר.

— אסתר, מיין קינד, וואס איז מיט דיר? — פֿרעגט ער מיט אַ בעוועגטער שטימע — וואס פֿערלאַנגסט דו און וואס פֿיהרט דיך צו אונז? קענסט דו אפשר נישט געפֿינען קיין רוה אין דיין היים? בעדריקט דיך עפּיס? קום, זעץ דיך צו אונזער טיש, עס מיט אונז, געניעס אונזער רוהע, אונזערע פֿרייד און אונזער פֿרייד!

— ניין, רבי — ענטפֿערט אסתר קאַטץ — לאָז מיך דא זיצען! איך וויל אַזוי לאַנג זיצען דא ביי דער טהיר, ביז איהר וועט מיך האבען אויסגעהערט און ביז איהר וועט טהון, וואָס איך בעט פֿון אייך!

— דו ביזט קראַנק, מיין קינד! — זאָגט דער רב זאַנפֿט — דו האסט דיך אַזוי פֿערענדערט, אז עס מוז אונז אַלע טיעף שמערצען. — זאָג מיר, אסתר קאַטץ, פֿאַר וואס האסטו געהייסען אָבברעכען פֿון דיין פֿאטער׳ס הויז דאס אַלטע סימבאל פֿון אייער משפּחה? צו-וואס האָסטו דאס געטהון?

— איך האָב אַראָבגעריסען דאס אַלטע בילד, — ענטפֿערט אסתר — ווייל דורך מיר איז מיין אַלטע עהרווירדיגע משפּחה געזונקען; דורך מיין נאַרישקייט איז אונזער קלוגהייט אויסגעלעשט, דורך מיין שטאלץ און האכמיטהיגקייט איז אונזער פֿערדיענסט צו שאַנד געוואָרען! — אין מיין הויז ברענען נישט מעהר די לאמפּען, אין מיין האַרץ גליהט נישט מעהר דאס ליכט; ביטערקייט, וועהמוט און חרטה איז מיין גורל — צו אייך בין איך געקומען זוכען פֿריעדען!

— מיר זאלען דיר געבען פֿריעדען, קינד? — פֿרעגט דער רב — האבען מיר דיר דען גענומען דיין פֿריעדען, אַז מיר זאלען איהם דיר קענען צוריקגעבען?

— יא! — ענטפֿערט אסתר — זייט דעם טאג, וואס דו, שרה שפּירא, האסט מיר פֿאָר-אויסגעזאָגט, וואס מיט מיר וועט געשעהען, זייט דעמאלט האב איך נישט געהאט קיין רוהע, קיין שבת, קיין יום-טוב, קיין העלען טאג; זייט דעם טאג, וואס איך האָב געטהון מיין שרעקליכע שבועה און מיך פֿערזינדיגט געגען גאט און געגען מענשען, האב איך פֿערלוירען מיין רוהע, מיין זעלע, מיין האַרץ — זי הייבט זיך אויף פֿונ׳ם בענקעל, שלעפּט זיך צו ביז צו שרה שפּירא און פֿאַלט פֿאַר איהר אַניעדער אויף די קניע: „אוי, שרה, שרה, גיעב מיר צוריק מיין פֿריעדען, מיין רוהע!“

(פֿאָרטזעצונג קומט).

די בערג-יודען אין קאווקאז.

אין קובאַ, באַקוער גובערניע, און אין אומגעגענד וואוינען במעט אַ העלפֿט פֿון די בערג-יודען, וואָס געפֿינען זיך אין קאווקאַז. די קובאַער יודען געפֿינען זיך שטאַרק אונטערן איינפֿלוס פֿון די אַרומיגע מאַהאַמעדאַנער און זענען זעהר ענליך צו זיי נאָכ׳ן טיפּ און לויט זייערע מנהגים.

בכלל איז דאָס לעבען פֿון די בערג-יודען אין קובאַ טראַדיציאָנעל-יודיש. ווי אין די אַלטע צייטען, דער וואס געפֿינט זיך איינינע טעג אין דער יודישער גאַס אין קובאַ (זיי וואוינען נאָך איצטער אין אַ בעזונדער געטאָ) פֿערגעסט זיך, אַז ער געפֿינט זיך אין קאווקאַז, צווישען אַנדערע יודען, וואָס האָבען מיט דעם רוסישען יודענטום ניט צו טוהן, און איהם דוכט זיך, אַז ער געפֿינט זיך ערגיץ אין אַ קליין שטעדטיל אין דער יודישער טשערטאַ מיט אַ יאהר הונדערט צוריק. אָט בעגעגענט איהר יודען מיט לאַנגע פּאות, מיט לאַנגע קאַפּאָטעס, פֿון וועלכע עס קוקען ארויס די אַרבע-כנפֿות׳ן און די ציצית, מיט געדיכט-פֿערוואַקסענע בערד. און ביז איהר הערט ניט זייער לשון (טאטיש), קענט איהר זיי אָננעהמען פֿאַר געוועהנליכע רוסישע יודען פֿון די אַמאָליגע צייטען, נאָר שוואַרצער און מעהר פֿון מורחי׳שען טיפּ.

און אָפֿט פֿערגעסט איהר דאס אַלץ, איהר פֿערגעסט זייער ווילדע ערציהונג, זייער אונוויסענהייט, זייער פֿאַנאַטיזם, און ניט ווילענדיג איבעראַשט אייך, דעם אייראָפּייאישען גרויס-שטאָדטישען יודען, וואָס איז שוין פֿון דעם לעבען ווייט, די שענהייט פֿון דעם פּאַטריאַרכאַלישען לעבען. בעזונדערס שען איז דאָס יודישע לעבען אין דער געטאָ שבת און יום-טוב. ס׳איז שטיל און רוהיג אין דער יודישער גאַס, ווי אַ חלום׳ל איז פֿערצויגען איבער דער געטאָ. די יודען רוהען פֿון זייער אַרבייט און האָבען הנאה פֿון דער שבת-רוה. אויף יעדער ווינקעלע רוהט דער מלאך פֿון שבת, אַלץ קומט אוים יום-טוב׳דיג.

נאך פֿון אַלטע צייטען אָן איז ביי די קובאַ׳ער בערג-יודען איינגעפֿיהרט אַ מנהג וואָס שטאַמט פֿון די אַלטע יודישע מנהגים אין ארץ-ישראל, נאך פֿאַר׳ן חורבן.

אַלע שבת און יום-טוב נאך מיטאג געהען אַרוים די צניעות׳דיגע קאווקאַזער יודישע טעכטער הינטער׳ן שטאָדט שפּאַצירען. נעבען וואַלד איז פֿאַראַן דערויף אַ בעזונדער פּלאַץ, אַ שפּאַציר-אָרט. אַהין קומען די יונגע לייט אויך. און ס׳הויבט זיך אָן אַ ספּעציעלע צערעמאָניע פֿון שפּאַצירען. פֿריהער געהען שורות-ווייז די מיידליך הינטער זיי די בחורים. דערנאָך טרעפֿען זיך די קאַמפּאַניעס אָן, יעדער בחור קלייבט אוים אַ מיידעל און געהט אַוועק מיט איהר שפּאַצירען אין וואַלד.

דאָס רוב שדוכים ווערען געשלאָסען אין די דאָזיגע בעגעגענישען. און די פֿאַנאַטישע עלטערן, וואָס אין אַנדערע זאַכען היטען זיי זעהר שטאַרק די קינדער, זיי זאלען ניט אַראָבגעהן פֿון וועג, שטערען זיי ניט פֿון דעם שפּאַציר-מנהג, ווייל דאָס איז שוין ביי זיי איינגעפֿיהרט פֿון שנים קדמוניות אָן.

די קובאַ׳ער בערג-יודען זענען זעהר אָרים. עס זענען אַפֿילו דאָ איינינע גרויסע גבירים אויך, נאָר בכלל האָבען די יודישע מאַסען ניט וואָס צו טוהן. זיי לעבען פֿון ווינד און רויך, פֿון מסחר, פֿאָהרען אַרום איבער די דערפֿער, אַרום באַקו און דערבענד, און זוכען דאָרטען אַרבייט.

א. צ.

שיך אויף רעדער.

אויף דעם אייז פֿאָהרען די מענשען שוין מיט שליט-שוהע; אויף דעם שנעע יאָגען זיי מיט סקי-שוהע, אויף דעם וואַסער שווימען זיי מיט שווים-אַפּאַראַטע. נאָר אויף דער יבשה, אויף דער בלויזער טרוקענער ערד האָבען זיי ביז איצט נעפּרובירט האָבען וועגען, פֿאָהר-רעדער און אויטאָמאָבילס.

איצט איז שוין אייך דאס נישט מעהר נויטהיג. א נייער ערפֿינדער האט ערפֿונדען נייע מין שיך מיט רעדער אויף שפּרענזינעס, מיט וועלכער יעדער מענש קען זיך זעהר שנעל בעוועגען אויף יעדען וועג באַרג אַראָפּ-טהאל. צווישען שטיינער און אויף גלאַטען שטראָס, אים טרוקענען ווי אין דער נאַסטער פּלאַטע.

אויב דאס נייע פּאָהרמיטעל, פֿון וועלכען מיר ברענגען אַ אָריגינעל בילד אין אונזערער היינטיגער נומער, וועט זיך איינפֿיהרען, וועט דאס זיין די גרעסטע קאָנקורענץ פֿאַר די אויטאָמאָבילס און פֿאָהר-רעדער.

ווינטער-מאנעווער אין איטאליען

די קעניגין פון האלאנד.

די קעניגין ווילהעלמינא פון האלאנד איז איצט די איינציגע ווייבליכע הערשערין אויף דער וועלט. זי איז אלט 29 יאהר; אויף דעם טהראן איז זי געקומען אים יאהר 1890, קוים 10 יאהר אלט, ביז צו איהר פולליעה־רינקייט האט איהר מוטער פון איהר־עט־וועגען געפיהרט די רעגיערונג.

קעניגין ווילהעלמינא איז די לעצטע פון דער דינאסטיע אראניען, מיט איהר שטארבט אויס דאס גאנצע

דריימאל אבער האט שוין די קעניגין מפיל געוועזן און דאס פאלק איז זיך שוין מיאש געוועזן פון א טראנספאלנער.

איצט אבער זענען די ערצטע פון קעניגליכען הויף מודיע די בשורה, אז די קעניגין איז ווידער אין „גע־בענשטע אומשטענדע" און אז זי איז שוין אריבער די קריטישע צייט, ווען מען האט בעדארפט מורא האבען פאר א מפיל... מען רעכענט, אז זי וועט ענטבינדען ווערען אין עטליכע וואכען ארום און דאס גאנצע פאלק ערווארט [illegible]

ווינטער-מאנעווער אין איטאליע.

געשלעכט און די האלענדער וואלטען זיך געמוזט זוכען א נייעם קעניג.

זייער גאנצע האפנונג איז געריכטעט אויף דער יונגער קעניגין, וועלכע איז זייט 8 יאהר פערהייראטהעט מיט'ן הערצאג היינריך פון מעקלענבורג. אז זי וועט נאך האבען קינדער און די מלוכה וועט בלייבען דער האלטען ביי דער איצטיגער דינאסטיע, וועלכע האט זיך ערוואָרבען גרויסע פערדיענסטע אים לאנד.

אלע שטערט גרייטען שוין אן פייערענטע פאר דעם קינפטיגען קעניג (אדער אפשר גאר קעניגין!), מען פערטיגט אן וויעגליך, וועגעליך, קליידליך, קישעליך און שפיעליערייען פון גאלד, זילבער און די פיינסטע שטאפען.

אלע דיעזע פארבערייטונגען בעווייזען, ווי בעליעבט די יונגע קעניגין וואס איהר בילד ברענגען מיר אין דעם היינטיגען בלאט, איז ביים גאנצען פאלק.

…ער-מאנעווער אין איטאליע.

מיליטערישע לופט-באלאנס.

די קריעגס-פערוואלטונגען פון אלע לענדער האבען זיך צו דער ערפינדונג פון לענקבארען לופטבאלאנס און פלוג-אפאראטע צוגעהאפט מיט גרויס בעגייסטערונג. פאר די „קריעגס-קינסטלער" האבען דיעזע ערפינדונגען דעם גרעסטען רייץ און זיי וועלען פון איהר ציעהען דעם גרעסטען נוצען.

אין אלע לענדער בעשטעבט זיך די גענעראל-שטאבס, די בעסטע לופטבאלאנס צו ערפינדען און צו בויען; פון דער אנדערער זייט האט מען שוין אויסגע־קלערט א מין נייע סיסטעם פון קאנאנען, די לופט־באלאנס אומשעדליך צו מאכען.

מען מוז מודה זיין, אז די נייע מיני קאנאנען זענען בעסער געלונגען ווי די לופט באלאנס. וועלכע זענען טראטץ אלע פערבעסערונגען נאך נישט אזוי פאל־קאמען און פעהלערליך. ווי עס בעדארף צו זיין, תמיד פעהלט נאך עפּיס...

איצט אבער מעלדעט מען פון לאנדאן, אז די דאָרטיגע קריעגס-פערוואלטונג האט געבויט א מיליטער־עראפלאן, וועלכער איז דער בעסטער פון אלע ביזהעריגע און ביי אלע פראבען האט ער זיך ערוויעזען פאלקאמען אין אהן פעהלער.

די ענגלענדער, וואס האבען שטארק מורא פאר א „אינוואזיע" אין זייער לאנד דורך פרעמד מיליטער, קענען שוין איצט רוהיג שלאפען. זייער מיליטער-עראפלאן, פון וועלכען מיר ברענגען היינט א אייגענעל בילד, קען זיי שוין שיצען פאר א פלעצליכען איבערפאל.

א דאפעלטע שמחה.

דער יונגער קעניג פון פארטוגאל, וואס זיין בילד האבען מיר געברענגט אין איינער פון אונזערע לעצטע נומערן, האט דיעזע טעג ערלעבט א דאפעלטע שמחה.

ערשטענס איז ער א חתן געווארען און דאס טאקי אזוי ווי ער האט געוואלט, מיט א ענגלישער פרינצעסין, א נאהענטער קרובה פונ'ם ענגלישען קעניג. ער וועט שוין איצט האבען א שטארקען צד אין טיש און ענג־לאנד וועט זיין רעגיערונג שטיצען אים נאטהפאל.

צווייטענס האט זיך זיין גרעסטער געגנער, דער הערצאג דאן מיגועל פון בראגאנצא וועלכער מאכט אנשפריכע אויף דעם טהראן פון פארטוגאל, דיעזע טעג אפיציעל ענטזאגט פון זיינע פאדערונגען.

די פאמיליע בראגאנצא האט פריהער געהערשט אין פארטוגאל און דערצאג דאן מיגועל בעהויפטעט, אז איינענטליך געהערט איהם די מלוכה. א סך לאנד עק־סיסטירט אויך א שטארקע פארטיי פאר איהם און דער קעניג האט נישט בלויז מורא געהאט פאר די רעפובלי־קאנער און אנארכיסטען, נאר אויך פאר דער בראגאנצא־פארטיי.

איצט קען ער רוהיגער אויפאטהמען, דאן מיגועל ענטזאגט זיך פון זיינע פאדערונגען און וועט איהם נישט מעהר בעלעסטיגען.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער דאס בילד פון דעם הערצאג דאן מיגועל און פון זיין פרוי. וואס זייער ענטשלוס איז א וויכטיג פאליטיש ערייגניס.

א דריי-יעהריגער קאיזער.

דריי יאהר איז אלט דער קאיזער פון כינא. וועל־כער הערשט איבער דעם גרעסטען שטאאט אין דער וועלט. איבער 420 מיליאן מענשען.

„הערשען" הערשט ער איינענטליך נישט; אים נאמען פון דעם קאיזער פו־יי, רעגיערט לעת-עתה דער פרינץ — רעגענט טשון, ביז דער קאיזער וועט ווערען פולליעהריג. אבער אויך רעמילט. אויב ער וועט איבער־הויפט אויסוואקסען, וועט ער שווערליך קומען ראצו. צו „הערשען" איבער זיין פאלק. הערשען וועלען אנדערע. אזוינע מאכערס ווי פרינץ טשון, און ער. דער קאיזער

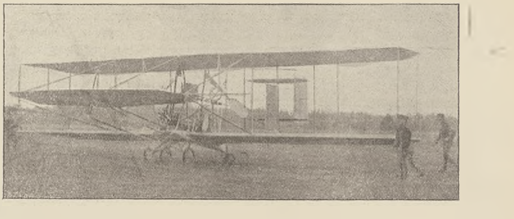

מיליטערישע לופטבאלאנס : דער ענגלישער עראפלאן.

אַליין וועט פערברענגען זיינע יאָהרען, צו ערלערנען די אַלטע כינעזישע שפּראַכע און ליטעראַטור. זיין פאָלק זעהט איהם קיינמאָל נישט; ער זעהט נישט זיין פאָלק. צוויי מאָל יאָהר פאהרט צוואר דער כינעזישער אַרוים פון זיין פּאַלאַסט דורך די שטראַסען פון פעקינג; אָבער דעמילט דאַרף זיך קיין מענש ווייזען אויף זיי. אַלע טהירען און פענסטער מוזען זיין פערהאנגען, אַלע גאַסען אבגעשפּערט...

אט אַזוי פערליערט דער קאיזער פון כינאַ זיינע יאהרען און עס איז איבער דעם גאר קיין חידוש נישט וואס דאס גרויסע, מעכטיגע וועלט־רייך מיט זיין אַלטער, גרויסער קולטור געפינט זיך אויף אַזאַ ניעדריגער שטופּע און ווער עס וויל נישט, רייסט פון איהם אב שטיקער.

דער גורל פונים איצטיגען קאיזער, וואס זיין בילד ברענגען מיר אין אונזערער היינטיגער נומער, איז אויך נישט בעסער: דאָס לאַנד קען פון איהם נישט פיעל ערוואַרטען.

א קינד פערברענט.

אויף אַ הֶעכסט טראַגישען אופן איז פאַריגע וואך אין וויען אַ אַנדערטהאַלבען יאָהר אַלטעס קינד פערברענט געוואָרען.

די הילפסאַרבייטערין גראַס איז אַרויסגעגאנגען פון איהר וואָהנונג און האט איבערגעלאזט אויף אַ קורצע צייט צוויי קליינע קינדער. אַ דריי־יעהריג יונגעל און אַ אַנדערטהאַלביעהריג מיידעל אַליין אין שטוב. ווען זי איז אין אַ האַלבע שעה אַרום צוריקגעקומען ט־עפּט זי דאָס קליינע מיידעלע ליעגען אין וועגעלע, גאַנץ פערקאָהלט. דעם יונגעלע האט גאר נישט געשאַדט. גאר דער רויך האָט איהם אַביסעל געשטיקט. די אונגליקליכע מוטער אַלאַרמירט די איינוואהנער פון הויז. מען טעלעפאָנירט נאך דער ראטונגס־געזעלשאַפט, אָבער העלפען קען מען שוין נישט מעהר. דאס קינד איז טאטאַל פערברענט.

ווי אַזוי דאָס אונגליק האט זיך ערייגנעט, איז נישט בעקאַנט. אין שטוב האט נישט געברענט קיין פייער. ס'איז אויך קיין שום פייערגעפעהרליכער שטאף נישט געווען. מען רעכענט, אַז דאָס קינד האט זיך גע־

[illegible]

מוזט שפּיעלען מיט צינדהעלצכען, וועלכע האבען זיך אָנגעצינדען און הער־בייגעפיהרט דאָס שרעקליכע אונגליק, פון וועלכען מיר ברענגען אַ אָריגינעל בילד אין אונזער היינטיגער נומער.

בריעף פון לעמבערג.

אין לעמבערג האט דער מאגיסטראט געגרינדעט אַ גויישע „חברה קדושה". יאהרען־לאַנג האלט דער עולם אין איין שרייען, אַז די פּריוואַט־אונטערנעהמונגען אויף איבערפיהרען טויטע רייסען אוים דעם לעצטען גראָשען ביי די לעבעדיגע. האט מען צוליעב דעם איבערגענומען דאָס איבערפיהרען מתים אויף'ן שטעדטישען חשבון. — פערזאָרגען די לעבעדיגע מיט פרנסה, איז אַ שווערע זאַך. דירות און עסענוואַרג קען מען נישט פערבילינגען. וויל מען האטש בילינגער מאַכען די קבורה. דאָס לעבען איז אַזוי טייער, זאָל האטש דאָס שטאַרבען זיין בילינגער.

געלערנט האט מען עס פון יודען. פאַרהאַנען אויך ביי „זיי" אַזעלכע נאָכקרומער'ס, וואָס זוכען נאָכצוטהון אַנדערע, דאָס הייסט: אונז. אונזערע קהלות זאָרגען אויך מעהר פאַר טויטע ווי פאַר לעבעדיגע. כל־זמן אַ יוד לעבט, יאגט מען איהם און מען פּלאָגט איהם, ווי ווייט עס לאזט זיך נור; דעם ביסען פונים מויל בייסט מען איהם אַרוים און מען פערביטערט איהם דאָס חיות אויף כל האפנים. קוים איז אָבער דער יוד געשטאָרבען, האט מען שוין פאַר איהם „גאר איין אַנדערען דרך־ארץ". דאַן טראַכט מען, די קבורה צו פערבילינגען, אפי' דער ברמינן זאל וואָס גיכער קומען צו קבר־ישראל. די קבורה ביי יודען הייסט אויך נישט „בעגראָבען", נור טהון זיין רעכט. ווי איינער רעדט: אַ יוד דאַרף מען בעגראָבען! „סוף אָדם למות". אַ יוד דאַרף מען בעגראָבען.

נור ביי אַ נגיד וויל קהל נישט ליידען קיין שאָדען. כל־זמן דער נגיד לעבט, האט קהל הכנסה פון איהם. שטערבט מען דאַרורך, אָבצונעהמען ביים נבירים קבורה, וועניגסטענס אַזוי פיעל, ווי ער האט געקענט איינברענגען דער קהלה אין איין צעהנדלינג יאהרען. דאָס איז שוין אָבער נישט קיין פערטייערונג פון דער קבורה, דאָס איז נור אַזאַ מין ממלא־זיין דעם היזק, וואָס די קהלה האט צוליעב דעם נבירים טויט, אַ שטייער ווי די „הוצאות", וואס די רייכסראַטהס־אַבגעאָרדנעטע בעקומען ביים שליעסען פון אַ פּאַרלאַמענטס־סעסיאָן און ביי דער ווידעררעפנונג.

די רעגיערונג שלאָגט מיט איין האַנד און היילט מיט דער אַנדערער, מיט איין האַנד האט זי אַוועקגענומען ביי די אַבגעאָרדנעטע די דיעטען, וויל זי האט דעם רייכסראַטה געשלאָסען — און מיט דער אַנדערער האַנד וועט זי זיי אצינד בעצאָהלען די הוצאות פון וויען ביז צו זייער וואהלאָרט און פון זייער וואהל־אָרט ביז וויען. צוויי קראָנען מיט צעהן העלער פאַר יעדער מאָל וועגס אַהין און צוויי קראָנען מיט צעהן העלער פאַר יעדער מאָל וועגס צוריק — און דר. מ א ה ל ע ר למשל, בעקומט „רייזע־שפּעזען" פון וויען קיין טרעמבאָוולא און צוריק, האַטש ער וואָהנט סטאַביל אין וויען.

אני הוא.

אגענטען

אויפצונעהמען

אבאנענטען און אנאנסען

ווערען געזוכט.

גרויסע פּראָוויזאָן.

זיך צו מעלדען ביי דער אדמיניסטראציאָן פון דער יודישען אילוסטרירטען צייטונג אין קראקוי.

בכל־מכל־כל.

(פורים־שפיעל — אלגעמיין וואהלרעכט — פארלאמענטארישעס מיניסטעריום — אבשטרוקציע — פאראגראף 14 — אבראהאמאוויטש און דולעמבא — אונאבהענגיגע אין אונגארן — רעפארם־פראנראם אין מאצעדאניען — פריעדענס־קאנפערענץ — מאראקא פראגע — באלקאנישע פראגע — ביי אונז יודען).

— גוט־יום־טוב, רבותי! גוט־יום־טוב! — וואס קוקט איהר מיך אזוי פערוואונדערט אן... אפשר ווייל, ווי דער עולם זאגט, „קדחת... איז נישט קיין קרענק און פורים איז נישט קיין יום־טוב!" גלויבט מיר, קדחת איז טאקי נישט קיין קרענק, אבער טראצדעם ווינש איך עס קיין שום גוטען פריינד נישט; און אפילו ווען פורים איז נישט קיין יום־טוב, זאל פאר'ט קיין שום שונא איהם נישט האבען!...

— אהא, ר' קרוב, איהר האט גרויס הנאה, אפשר זענען ביי אייך געוועזען די פורים־שפיעלער'ס!

— געוועזען זענען זיי טאקי ביי מיר; אבער פון זיי שטאמט אפילו נישט מיין שמחה. וואס איז, פורים־שפיעלער, האבען מיר זיי דען נישט א גאנץ יאהר? מיט מאסקעס און אהן מאסקעס!

— דהיינו?

— דהיינו? ווי איהר ווילט, וואוהין איהר קערט און ווענד אייך, טרעפט איהר פורים־שפיעלער'ס, בעסערע און שלעכטערע, געלונגענע און אויף־כפרות־דינע — אבער פארט פורים־שפיעלער...

— רייטליכעיע דבורים, ר' קרוב! — איהר רעדט דאך עפיס ווי איינער, וואס ווייסט נישט דעם חילוק צווישען „ארור המן" און „ברוך מרדכי"!...

— עה, איך ווייס גאנץ גוט וואס איך רעדט! איך האב געמיינט, איהר אלס שטענדיגע צייטונגס־לעזער, פערשטעהט שוין אליין וואס איך רעד; צום סוף זעה איך, אז מען ברויך אייך טאקי דערלאנגען מיט'ן לעפעלע אין מויל אריין... מילא לאז זיין אזוי, הערט־זשע צו.

— שא, שא, שא, לאמיר הערען עפיס נייעס!

— עפיס נייעס? ניין, לויטער אלטע מעשיות. נאר א פירוש ווילט איהר דאך הערען, אויך גוט!

וואס איז, למשל, אונזערע נעבענשטע עסטער־רייכישע רעגיערונג, מעהר ווי א פורים־שפיעל? מיט שווערער מיה פיהרט מען איין א נייע וואהלרעכט; אלגעמיין, גלייך, געהיים און דירעקט! א וואהלרעכט מיט אלע 4 שווענץ! נו, וואס איז דער מעהר? זענען אפשר נישט געוועהלט געווארען די אלטע שרייער, די פריהערינע פיסקאטשעס? מילא, מען האט זיך בעדארפט א ביסעל מעהר אנשטרענגען, אפהאלטען נאך א פאר פערזאמלונגען, דערצעהלען נאך א פאר ליגענס, צוזאגען נאך א פאר קיילעכשליך פונ'ם בוים! אבער ס'איז געבליבען די אלטע מעשה — ס'איז נישט מעהר ווי א פורים־שפיעל?

— טאקי רעכט!

זעהט איהר! לאמיר געהן א שריט ווייטער: ביז איצט האט ביי אונז געהערשט א ביוראקראטישע רעגיערונג; בעאמטען זענען געזעסען אויף די מיניסטער־בענקליך און האבען געזשאנדזעט! איצט וועט זיין א פארלאמענטאריש מיניסטעריום; פון יעדער פארטיי וועלען זיצען עטליכע אויבענאן און זיי וועלען שוין בעסער פערטרעטען די אינטערעסען פונ'ם פאלק — אויסגעצייכנעט! לאזט זיך אבער אויס א בוידעס! דאס פארלאמענטארישע מיניסטעריום איז נישט בעסער אויף א האהר ווי דאס בעאמטען־מיניסטעריום; ס'האט קיין שום זאך נישט אויפגעטהון פאר'ן פאלק'ס וועגען! די גאנצע מעשה איז בלויז געוועזען א פורים־שפיעל!

— זעהר ריכטיג!

— והראיה, אז באלד האט זיך דעם עולם דאס שפיעל אבגענודעט! ס'איז געווארען צו לאנגווייליג, זויעדער א מאל דאס שפיעל און האבער א מאל דאס שפיעל, מען האט די פורים־שפיעלער אבגעריסען די מאסקעס די מיניסטער געהייסען געהען דעם וועג. דאס פארלאמענטא־רישע מיניסטעריום איז במל געווארען און ס'איז ווידער געקומען א ניי בעאמטען־מיניסטעריום, א ניי פורים־שפיעל!

און די נייע פורים־שפיעלער, די נייע מיניסטער מיין איך, זעהען באלד, אז דער עולם איז מיט זייער שפיעל נישט צופריעדען. מען קען שוין אויסגעוויינליג אלע קופלעטען, אלע ליעדליך און אלע מעלאדיען, קומען די טשעכען און פיהרען אויף א ניי שפיעל אים רייכס־ראטה און די רעגיערונג האפט און שליעסט די סעסיע

— א פיינ־ישער פורים־שפיעל!

— ווי אזוי?

— וואס הייסט ווי אזוי? דאס גאנצע שליעסען פון פארלאמענט איז דאך נישט ערנסט! א סימן האט איהר, אז מען האט עס שוין ווידער צוזאמענגע־רופען. די פריהערע שפיעלער האבען אויסגעטהון די מאסקעס; נייע פערשוינען האבען זי אנגעטהון, אבער דאס שטיק איז דאסזעלבע; דאס ליעדעל הייסט: „וועט איהר זיין גוט און פרום, מה־טובו־תיתא! און אויב נישט, וועלען מיר מאכען א נייעם שפיעל. ס'לעבט נאך דער פאראגראף 14; מיר ברויכען אייך צום הריין!" דאס גאנצע פארלא־מענט איז דאך איינענטליך נישט מעהר ווי א פורים־שפיעל!

— טאקי באמת!

— נו, זעהט איהר שוין! מיינט איהר אפשר, אז נאר דארט אין ווין איז אזוי! חס־וחלילה! איבעראל! אט זעהט למשל אונזער געבענשטען פוילען־קלוב! יאהרע־לאנג איז ער געוועזען דורך און דורך קאנזערוואטיוו! די פוילישע מיניסטער זענען געוועזען קאנסערוואטיוו, די פרעזידענטען פונ'ם קלוב קאנזערוואטיוו, די פארלאמענ־טארישע קאמיסיע קאנזערוואטיוו — ממש תפילין מעור־אחד! דער גאנצער קאנזערוואטיוויזמוס איז צוואר נישט מעהר געוועזען ווי א פורים־שפיעל, וואר'ען עפיס א בע־שטימט פראגראם האט דאך די גאנצע פאליטיק קיינמאל נישט געהאט...

זענען געקומען די נייע וואהלען און דאס רוב פון די קאנזערוואטיווען זענען געווארען דעמאקראטיש — אויך נישט מעהר ווי א פורים־שפיעל, ווייל וואס איז דער חילוק צווישען זיי?

איז שוין איצט דער קלוב דעמאקראטיש. מיז דאך אויך דאס פרעזידיום זיין דעמאקראטיש. און די גלאמבינסקי ווערט פרעזידענט! די פאליטיק פון קלוב בלייבט אבער אליין דיעזעלבע — ס'איז נישט מעהר ווי א פורים־שפיעל!

— זעהר ריכטיג!

— דער פוילישער מיניסטער בלייבט ווייטער א קאנסערוואטיווער! ס'שאט נאר גישט, וואר'ען בעיקר הדבר איז דאך נאר קיין שום חילוק נישט צווישען פריהער און איצט! — פערגליסט זיך אבער ביענערטה'ן צו מאכען בילינסקי'ן פאר פינאנצמיניסטער, דערמאנען זיך די דעמאקראטען, אז זיי זענען אויך פאראנען אויף דער וועלט און פערלאנגען, עס זאל ווענינסטענס איינער פון זיי ווערען מיניסטער! אין ביענערטה טהוט זיי צוליעב און דער דעמאקראט דר. דולעמבא ווערד מי־ניסטער! דער דעמאקראט, וואס איז תמיד געוועזען דער בעסטער חבר פון אבראהאמאוויטש'ן, וואס אונטער זיין פרעזידיום איז ער געוועזען וויצע, וואס האט תמיד צוגע־באמבעלט צו אלעם, וואס אבראהאמאוויטש האט געוויג־קען! איז עס נישט מעהר ווי א פורים־שפיעל!

— אמת, ווי מיר זעמיר יודען!

— נאר מיינט נישט, אז נאר ביי אונז אין עסט־רייך איז דאס אזוי! ניין, איבעראל, אין דער גאנצער וועלט!

— דהיינו, למשל?

— וואס דארף מען געהן זוכען אין דער פרעמד? אט האט איהר טאקי ביי אונז אין שכנות: אין אונגארן! אוי זענען דאס אויסגעצייכנעטע פורים־שפיעלער, די מאדיארען! נישט אומזיסט דרעהען זיך דארט ארום אזוי פיעל ציגיינער!

יאהרענלאנג האט דארט געהערשט די „ליבעראלע־פארטיי"! ליבעראל איז זי געוועזען ווי מיין באבע'ס קאטער — ס'איז נישט מעהר געוועזען ווי א פורים־שפיעל! אין די מאדיארען לאנגווייליג געווארען דאס איינטעניגע שפיעל און ביי נייע וואהלען האבען זיי געוועהלט צום רייכסראטה א גאנצע קופע „אונאבהענגיגע", נישט הלילה קראקויער „אונאבהענגיגע יודען", אזוי ווייט האלטען זיי נאך נישט! נאר די מיטגליעדער פון דער אונאבהענגיג־קייטס־פארטיי! און דיעזע פארטיי, האט דוקא יא עפיס א שטיקעל פראגראם און זי האט געשריען, אז איצט איז געקומען די צייט, מען זאל עס דורכפיהרען. האט מען זיך ארומגעשלאגען מעהר ווי א יאהר און שליסליך איז ארויסגעגומען א ניי פורים־שפיעל. מען האט געביל־דעט א קאאליציע, א מין מיש־מאש פון דער אלטער־ליבעראלער פארטיי, פון דער קלעריקאלער פאלקס־פארטיי און פון דער ראדיקאלער אונאבהענגיגקייטס־פארטיי און די קאאליציע האט איבערגענומען די רעגיע־רונג — מיט דעם פראגראם, עס זאל דערווייל אלעס בלייבען ביים אלטען — פורים־שפיעל!

נאך צוויי יאהר האט זיך שוין אויך דאס נייע־אלטע שפיעל דערקוטשעט דעם עולם. מען וויל ארויס־ווארפען די איצטיגע מיניסטער פון די בענקליך און בילדען א נייע רעגיערונג פון לויטער „אונאבהענגיגע" — די נייע רעגיערונג וועט דאך אבער נאר קענען ווייטער טהון דאסזעלבע וואס די אלטע; זי וועט בעווילליגען דאס רעקרוטען־קאנטינגענט, העכערן די שטייערן, בעווילליגען דעם אויסגלייך און ערנייערן דאס באנק־פריווילעגיום, ווייל אין אנדערן אופן וועט מען זי דאך נישט צולאזען צום טיש.

— די גאנצע קריזע איז בלויז א פורים־שפיעל!

און נישט בלויז אין דער אינער־עסטערייכיש־אונגארישען פאליטיק זעהען מיר אויף שריט און טריט בלויז פורים־שפיעלע און פורים־שפיעלער — אויך אין דער הויכער פאליטיק, אין דער גרויסער דיפלאמאציע, אין יענע קרייזען, וואו עס ווערד בעשטימט קריעג אדער פריעדען, זעהען מיר דאסזעלבע.

וואס איז למשל, דאס גאנצע אייראפעאישע קאנצערט? נישט מעהר ווי א פורים־שפיעל? וואס איז געוועזען דאס גאנצע רעפארם־פראגראם פאר דער טירקיי? נישט מעהר ווי א פורים־שפיעל? און די מאראקא־פראגע? און די פריעדענס־קאנפערענצען? און אלע פאליטישע אקציעס, אלע רעדען, אלע צוזאמענקינפטע, אלע נאטען, אלע ענטענטען, אלע אליאנצען, אלע אבמאכונגען? נישט מעהר ווי א פורים־שפיעל? מיר זעהען דאס אויף שריט און טריט!

אויך די איצטיגע פערוויקלונגען אויף דעם באלקאן, די קריעגס־געפאהר, וואס האלט אונז שוין זייט חדשים אין אטהעם, די שפאנונג מיט וועלכער מיר קוקען ארויס יעדען טאג אויף די צייטונגען צו לעזען, אויב דארט הינטען אין באסניען שיעסען שוין נישט די קאנאנען, דאס אלעס איז בלויז א פורים־שפיעל!

סערביען ווייסט עס גאנץ גוט, אז עס האט קיין כח צוצונעהמען באסניען; איזוואלסקי האט דאך ערקלערט בפירוש, אז רוסלאנד וועט וועגען באסניען נישט פיהרען קיין קריעג; איטאליען איז דאך לכל־הדעות מודה, אז עס קען איצט נאר נישט קלערען וועגען א מלחמה — און טראטצדעם אלעמען ליארמט מען און מען שרייט, רעדט, קלינגט און דראהט שוין חדשים־לאנג, אז ס'איז אוש שוין נמאס דאס גאנצע פורים־שפיעל!

* * *

אבער אויך ביי אונז יודען אליין, איז טאקי נישט בעסער! אונזער גאנצער פאליטיק איז נישט מעהר ווי א פורים־שפיעל! פון דער פאריזער אליאנץ ביז צו די טעריטאריאליסטען, פון די ערשטע אסימילאנטען ביז צו די קראקאויער „אונאבהענגיגע יודען" און דער נאציאנאלער לאנדעס פאליטיק, פון דעם „שומר־ישראל" ביז צו דער נאלדמאנאויקא אין דעם „יודישען טהעאלאגישען אינסטיטוט", פון דער רבנים־אסיפה אין גאליציען אין די 70־ער יאהרען ביז צו דער אספת־הרבנים אין ווארשא, פון די דייטש־ליבעראלע יודען ביז צו די Ž. P. S., פון רודאלף נאל ביז דר. אדאלף גראס, פון דר. קאלישער ביז דר. דיאמאנד, פון די מפיצי השכלה ביז צו דער קאנ־פערענץ פאר דער יודישער שפראך — גלייבט מיר

רבותי, ס׳איז בלויז אַ פורים־שפּיעל, אַ לאַנגווײַליג, נודנע פורים־שפּיעל!...

— איהר זענד אונגעדולדיג. קוים האָב איך אָנגעהויבען צו רעדען פון אונזערע יורעליך — אהא, וואַהרשײַנליך האָב איך שוין אָנגעריהרט אײַערע שוואַכע זײַטען. איהר פיהלט אייך פערלעצט! בערוהיגט אײַך, איך געה שוין, האָט מיר אַ

גוטען....

פון נאָהענט און פון ווייט.

— די עמיגראַציע קיין פּאַלעסטינאַ געהט שטאַרק, ניט קוקענדיג אויף דער ווינטער־צייט. אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל פאָהרען דורך 2—3 מאָל אין וואָך פּאַרטייען עמיגראַנטען. יעדעס שיף ברענגט אַ פּאַרטיי פון 30—50 עמיגראַנטען, צווישען וועלכע עס געפינען זיך אַרבייטער און פערמעגליכע מענשען. עס האָט זיך אין איין פּאַרטיי געפונען אויך אַ לעהרער פון סימפעראָפּאָל, וועלכער פאָהרט קיין פּאַלעסטינאַ, צו ווערען דאָרט אַן אייזענבאַהן־אַרבייטער, כאָטש ער איז שוין אַלט 40 יאָהר.

— פון וואַשינגטאָן איז ערהאַלטען געוואָרען אַ ידיעה, אַז רוזוועלט׳ס סעקרעטאַר לעיב (אַ יוד) איז יעצט אויסגעוועהלט געוואָרען צו פערנעהמען די שטעלע פון פלאָטטען־מיניסטער אין טאַפט׳ס מיניסטער־קאַבינעט. לעיב איז ביז יעצט געווען די רעכטע האַנד פון רוזוועלט׳ען.

— אין ווישאַן (פראַנקרייך) איז געשטאָרבען אַ געוויסער פראַנסאַ זוליאַר 44 יאָהר אַלט, אַ בחור, אַ בעוואוסטער קמצן. נאָך זיין טויט האָבען זיינע קרובים נישט געפינען קיין געלד. מען האָט אָבער געוואוסט, אַז ער האָט געהאַט אַ קאַפּיטאַל. איז זיי איינגעפאַלען אַ געדאַנק, אַז דער קמצן האָט זיך געוויס נישט געקאָנט אָבשיידען מיט׳ן געלד אפילו ביי׳ם שטאַרבען און האָט מסתמא מיטגענומען זיין געלד אין קבר אַריין. זיי האָבען דעריבער בעקומען ערלויבניש איהם אויסצוגראָבען, און האָבען טאַקי געפינען אין זיין וועסט אַ ביכעל פון שפּאַרקאַסע אויף 1500 פראַנק און 1800 פראַנק אין פּאַפּירען און אין גאָלד.

— אין פילאַדעלפיע האָט די פאָריגע וואָך געפּלאַצט אַ וואַסער־רעהר און פערפלייצט די אַרומיגע גאַסען און גענומען זעהר גרויסע היזיקות. ווען די רעהר האָט געפּלאַצט, האָט זיך געהערט אַ קלאַפּ ווי פון אַ שרעקליכען עקספּלאָזי. דער קלאַפּ איז געווען אַזוי שטאַרק, דאָס עס זענען אויסגעריסען געוואָרען פיעל שטיינער פון ברוק, און פיעל מענשען זענען קראַנק געוואָרען פון שרעק.

— לויט אַ סטאַטיסטישער רשימה פון ענגלישען „ביבעל געזעלשאַפט“ איז די פאָדערונג אויף ביבלען (תנך) די לעצטע צייט געשטיגען ביז צו אַ מדרגה, וואָס מען קאָן זיך נאָר נישט פאָרשטעלען. אין פערלויף פון די חדשים אַפּריל און נאָוועמבער פאָריגעס יאָהר האָט די ענגלישע ביבעל־געזעלשאַפט (רעכענדיג אויף דער וואָג) געלאָזט דרוקען נישט ווייניגער ווי 187 טאָנען ביבלען און דאָס געשיקט אין איהרע פערשיעדענע הויפּט־אַבטיילונגען אויף דער גאַנצער וועלט. די ביבעל איז ערשיענען אין 130 פערשיעדענע שפּראַכען.

— אין פּאַריז האָט די טעג פּאַסירט פאָלגענדער צופאַל: זינט אַ געוויסער צייט האָט מען אין איינינע פון די גרעסטע געשעפטס־הייזער זיך אָנגעהויבען צו חאַפּען, אַז עס ווערען דאָרטען פערשוואונדען פיעל טייערע זאַכען. מען האָט אַפילו בעמערקט, אַז די זאַכען ווערען נישט שטענדיג נאָך דעם בעזוך פון אַ געוויסען הערן, וואָס לאָזט זיך תמיד בעווייזען אַלע מיני סחורות, און קיינמאָל קויפט ער גאָרנישט. אָבער ווי מען האָט אויף איהם אַכטונג געגעבען, איז אוממעגליך געווען צו חאַפּען איהם פאַר׳ן האַנד. צום סוף האָט אָבער פּאָרט אָבגעגליקט צוויי פּאַריזער געהיים־פּאָליציסטען צו ענטדעקען דעם סוד. די טעג איז דער אויבענדערמאָנטער הערר אַריין אין אַ גרויסען גאָלדוואַרג־מאַגאַזין און האָט זיך דאָרטען געלאָזען בעווייזען עטליכע סאָרטען פון די טייערסטע רינגען. ווי ער האָט דאָ אַזוי געקליבען די רינגען, האָבען די פערקליידעטע פּאָליציסטען בעמערקט, ווי פון זיין אויבערשטער פּאַלטאָ־קעשענע האָט זיך פּלוצים אַרויסגערוקט אַ קעפּעל פון אַ קליינינקער מאַלפּע און האָט אַ חאַפּ געטאָן אַ פּאָר קעסטעלאַך מיט צירונג און תיכף מיט זיי צוריק אַריין אין קעשענע. דער הער האָט אָבגעדאַנקט דעם פערקויפער פאַר זיין אומזיסטער טרחה, און איז פון דאָרטען אַריין אין אַנדערע שפּיצען־געשעפט, וואו דער מאַניעוור פון דער מאַלפּע האָט זיך ווידער איבערגעחזר׳ט. רענסטמאַל האָבען איהם געפּאַקט די פּאָליציסטען. מיט גרויס שוועריגקייט האָבען זיי די מאַלפּע אַרויסבעקומען פון קעשענע און צוזאַמען מיט איהר די אָנגעגנב׳טע בריליאַנטענע רינגען מיט די שפּיצען, און האָבען דעם הערן אַרעסטירט.

הומאָר און סאַטירע

אַ פּאָר חכמים.

ערשטער: קוקט נאָר ווי טיעף די גרוב איז! עס איז מיר אינטערעסאַנט צו וויסען ווי מען קען די ערד אַרויסנעהמען פון אַזאַ טיפעניש?

צווייטער: עס איז גאַנץ איינפאַך. ווען די ערד דרעהט זיך איבער פאַלט די ערד פון זיך אַליין אַרויס.

אַן עצה.

דער פּאַסטוך: זינג מיר עפּעס ליעבער קאַנאַריקעל!

קאַנאַריק: עס געלוסט זיך נישט צו זינגען אין דער צייט ווען זשאַבעס קוואַקען אין בלאָטע, הערסטו דען נישט?

דער פּאַסטוך: יאָ, איך הער געוויס, אָבער דאָס איז דיין שולד. ווען דו וואָלסט געזונגען וואָלט זיך נישט געהערט דער קוואַקען פון זשאַבעס.

טאַקי געפּאַלנט.

פאָטער: הער מיין קינד ווען דו וועסט ענדיגען דיין לעקציע, וואָלסטו אַוועקלייגען דעם בריעף אויף דער פּאָסט. זעה פערגעס נישט!

דער זוהן: זעהר גוט!

פאָטער: (צומאָרגענס) נו האָסט אַריינגעוואָרפען דעם בריעף?

זוהן: ניין!

פאָטער: פאַרוואָס?

זוהן: דו האָסט דאָך מיר געהייסען ווען איך וועל ענדיגען מיינע לעקציעס, און איך האָב זיי נאָך נישט געענדיגט.

אויך אַ תשובה.

בעטלער: הערר, שענקט מיר עפּיס!

הערר: אַזאַ געזונדטען מענש ווי דו גיעב איך נישט.

בעטלער: נו, אַ וודאי זאָל איך צוליעב אייערע קאָפּיקע ווער׳ען אַ קאַליקע!

טאַקי באמת.

משה: ווי געהט עס דיר, שמואל?

שמואל: גילויבט השם, נישט שלעכט, ווי אין אַ קליין שטעדטיל. ס׳איז אַ גליק, וואָס מיר האָבען אַ סך תעניתים!

אין שולע.

לעהרער: וויעפיעל פוס האָט אַ שפּין?

תלמיד: האָט איהר הערר לעהרער, נישט קיין אַנדערע דאגות?

ווען ס׳איז שווערער אָנגעקומען.

א קאָמיטעט פון פרויען האָט צוזאַמענגענומען געלד פאַר אַ וואָהלטעטיגען צוועק, נאָכדעם ווי דאָס געלד איז געווען צוזאַמענגעקליבען האָט מען אויסגעפרעגט ביי די פרויען ווי זיי האָבען דאָס געלד בעקומען.

— איך האָב געבאַקען קוכען און זיי פערקויפט.

— איך האָב אויסגעאַרבייט זאָקען.

— איך האָב פערקויפט זאָדע־וואַסער.

און אַזוי האָט יעדע איינע ערקלעהרט דאָס זי האָט עפּיס אַנדערש געטהון.

— און איהר? — האָט מען געפרעגט אַ פרוי וואָס האָט איינינע רובל געגעבען — ווי האָט איהר דאָס געלד בעקומען?

— מיין מאַן האָט עס מיר געגעבען.

— אַה, אייך איז אָנגעקומען לייכטער ווי יעדען — האָט מען איהר בעמערקט.

— איהר האָט אַ טעות, שוועסטער ליעבען — האָט די פרוי געענטפערט — מיר איז עס אָנגעקומען שווערער ווי יעדען; איהר קענט נישט מיין מאַן...

צווישען גנבים.

א.: ווי געהט׳ס דיר, ליעבער פריינד? איך האָב דיך שוין לאַנג נישט געזעהן.

ב.: זעהר גוט איך האָב מיר געעפענט אַ יובילער־געשעפט.

א.: און מען האָט דיך נישט געחאַפּט?

דאַנקזאַגונג.

דער געפּערטינטע האַלט עס פאַר זיין פפליכט, היעמיט עפענטליך אויסצושפּרעכען זיין אינניגסטען דאַנק דעם אַרצט ה׳ דר. אַרטהור פראָממער אין קראָקאָ, (Dra Artura Frommera w Krakowie) וועלכער האָט איהם פון אַ לאַנגיעהריגע הויטקראַנקהייט אויף דער האַנד, וועגען וועלכער ער האָט פערגעבליך איינינע ערצטע קאָנזולטירט, דורך רענטגען־שטראַהלען אין קירצעסטער צייט פאָלשטענדיג קורירט.

Benjamin Goldblatt
Postofficial
KRAKAU.

דאָס איינציגע יודישע בוך דיעזער אַרט.

פראַנץ יאָזעף I.

לעבענסבעשרייבונג פון׳ם קייזער פראַנץ יאָזעף יר״ה מיט צאַהלרייכע אילוסטראַציעס אויס דעם קייזער׳ס לעבען

געדענקשריפט צום 60־יעהריגען רעגירונגס־יובילאום

פּרייז 40 העללער.

צו בעציעהען ביים

Roman-Verlag in Krakau, Grodzka 62.

רעטהזעל.

(די נעמען פון די אויפלעזער ווערען פער־עפענטליכט).

שאך־אויפגאבע.

שוואַרץ.

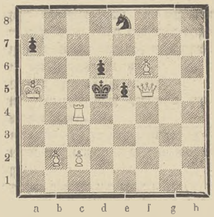

ווייס.

ווייס ציהט אן און זעצט ביי׳ם דריטען צוג מאַט.

די אויפלעזונגען פון די פיזהעריגע שאך־רעטהזעל קומען נעכסטע וואך.

רעטהזעל אויפלעזונגען.

די אויפלעזונג פון רעטהזעל אין נו׳ 7 איז:

ע	ג	ע	ר
ג	ע	ר	א
ע	ר	נ	א
ר	א	א	ב

ריכטיגע אויפלעזונגען האָבען איינגעשיקט:
שמואל בולק, סאַנדאַווא־ווישניא. ליפא רובינפעלד, סאַנ־דאַווא־ווישניא. מיכל פוסמאַן, רישא. משה ליעבערמאַן סאנדאַווא־ווישניא. הערמאַן קאַפיטא, נאַרליצע, זיגמונד אפפעלגרין און מרדכי פריליך, סטאראסאל. מרדכי הארגונג, רישא. משה ליעבערמאַן, סאַנדאַווא־ווישניא. יאקאב עקערט, דראהאביטש. יצחק שיפף, סאנאק. יוסף גרינער, ברזעזאני. שמחה קופפערמאַן, הושיאטין. גרשון ווינצעלבערג, טארנאָוו. ווינדעל רוהרבערג, זאלקיעוו. אייזיק יעטשעס, פאדוואלאטשיסקא. יעקב ליבוש ציגלער, סאנ־דאווא־ווישניא. איזאק זינגער, כאוואַ־אסראבלא ביי יא־יאסלוי. שלמה בעסטער, באָריסלאוו. משה גאדעל, זאלקיעוו. ישעיהו פייט, רימאנאוו. שמעון פאלאק, טאר־נאוו. ב. פעט, דעמביצא. לעמיל סאליק, סאנאק. משה שלאף, סאנדאווא־ווישניא. משה מארדער, הושיאטין, טודרוס רייצפעלד, ראווא־רוסקא. טוביה פרענער, פיעט־רישש.

בריעפקאסטען.

צו מ ע ה ר ע ר ע: די פארטזעצונגען פון „דוד שפירא׳ וועלען קומענדע וואך אלע נייע אבאָנענטען, וואס האבען זיי פערלאנגט, צוגעשיקט ווערען.

הערש ליב שרייבער · ארעלא אלטשילער
מאורישים
טורקא עפ״נ סטרי. · קאמארנא.

פרעמיעס

פאר די אבאנענטען פון דער

„יודישען אילוסטרירטען צייטונג".

א) ווער עס אבאָנירט די „יודישע אילוסטרירטע צייטונג" דירעקט ביי דער אדמיניסטראציע אין קראקא וועניגסטענס אויף א האלב יאהר, אריינשיקענדיג דאָס געלד אים פאָרויס, בעקומט די נאָכשטעהענדע 15 העפטע פון דעם בעריהמטען, האָכשפאנענדען דעטעקטיוו־ראָמאַן „מאקס שפיצקאפף (יודישער שערלאָק האָלמעס)", וועלכע קאָסטען צוזאמען 3 קראָנען, בלויז

פאר 1 קראָנע.

(חוץ 30 העללער פארטא)

יעדעס העפט ענטהאלט א גאנצען אָבגעשלאָסענע האָכשפאנענדע ערצעהלונג, קיין פאָרטזעצונג, מיט אַ שענער אילוסטראציע.

די העפטע ענטהאַלטען פאָלגענדע ערצעהלונגען:

1) געצוואונגען צו דער שמד...
2) באנקנאָטען פעלשער.
3) עלילת דם...
4) א רעטהזעלהאפטער מאָרד.
5) דער שמוגגלער...
6) דאָס געפעלשטע טעסטאַמענט.
7) דער שפיאָן.
8) דער מערבען הענדלער.
9) דער באנק־איינברעכער.
10) די קינדער־מערדערין.
11) דער טויטען־גרעבער.
12) דאָס געהיימניס פון א מיליאָנער.
13) די דערטרונקענע כלה.
14) דער מיסיאָנער.
15) די נאכטוואנדלערין.

ב) אנשטאט דיעזע העפטע קען מען אויך בעקומען די פאָלגענדע וויכטיגע ספרים פון דעם גרויסען יודישען געלעהרטען דר. ש. רובין:

א) תהלת הכסילים, ב) ספור יצירת העולם, ג) שני לוחות הפילוסופיה,

וועלכע קאָסטען 4 קראָנען, בלויז

פאר 1.50 קראָנע.

(חוץ 30 העללער פארטא)

ג) ווער עס אבאָנירט די „יודישע־אילוסטרירטע צייטונג" אויף א גאנץ יאהר און בעצאהלט אים פאָרויס, בעקומט ענטוועדער די 15 העפטע מאקס שפיצקאָפף אדער די ספרי דר. רובין

גאנץ אומזיסט.

די אבאנענטען ברויכען נאָר צו שרייבען, וועלכע פרעמיע זיי ווינשען; האלב יעהריגע אבאָנענטען ברויכען גלייכצייטיג צוצושיקען דאָס געלד פאר דער פרעמיע.

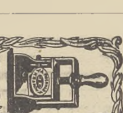

PIECZĘCIE KAUCZUKOWE
DRUKARNIE DOMOWE, SZYLDY, NAPISY EMALIOWANE I ODLEWANE
WYKONYWA
ALEKSANDER FISCHHAB
KRAKÓW GRODZKA 50

Drukarnia
Józefa Fischera
w Krakowie - Grodzka 62.

Staranne i szybkie wykonanie
wszelkich robót drukarskich.

Graetz
Gesch. d. Juden 13 Bde
Meyer's u. Brockhaus
Konvers. Lexika 1908,
Brehm's Tierleben,
Kaufm. Bibliothek,
Spamers ill. Weltgesch.
Fremdworterbucher,
Worterbucher in allen
Sprachen,
Literaturgeschichte,
Samtl. Klassiker,
Handels- u. Sprach-
Wissenschaften etc.
Alles in neuester Auflage u. in Prachtbänden gebunden
liefert gegen Monatsraten v. K. 3 aufwarts
A. Weissmann,
Podgórze (Galiz.)

Kaufm. Fern-Unterricht!

בוכפיהרונג (אללע מעטארען) האנדעלסקארעספאָנדענץ, דייטשע שפראכלעהרע, קויפמ. רעכנען, האנדעלס- און וועכסעלרעכט, וואַרענקונדע, געאָגראפיע, שענשרייבען, וועלטגעשיכטע, עספעראנטאָ - וועלטשפראכע, סטענאָגראפיע (אללע סיסטעמע) א. ז. ו.: קאָנן יעדערמאַן אהנע בעזאנדערע פארקענטניססע אים בריעפליכען וועגע אונד אין קורצער צייט גרינדליך ערלערנען. — האנאראַר מעסיג, — ביי גלייכצייטיגער איינלאזונג אין 4 לעהרפעכערן.

Stenographie gratis

אנפראגען נור געגען רעטורקארטע. פראספעקטע געגען 15 העלער-אבבריעפע K. 1.50 פראנקאָ. ערפאלג גאראַנטירט!

Erstes commerc elles Unterrichts-Institut.
Abteilung für briefl. Unterricht
A WEISSMANN, Podgórze-Krakau 37.

Expedition von **Gepack, Bagage, Ausgabe** von **Schiffs-** und **Eisenbahnbillets** nach allen Weltteilen.

G. Schijus, Reise-Bureau,
Wien, II. Mayergasse 3.

Bandaże rupturowe

Specyalny bandażysta, fachowiec od 25 lat
Ant. M. Mirkiewicz w Krakowie, Mostowa l. 4.

poleca osobom cierpiącem na przepukliny pachwinowe paski różne własnego wyrobu oraz pasy brzuszne dobrej konstrukcyi jako znakomitość i nowość, — paski bez sprężyn swoich ulepszeń i wynalazków, mając ią dobroć w noszeniu że niesprawiają żadnych dolegliwości jak sprężynowe. Dla osób przy cięższych zajęciach p a s k e o c h r o n n e.
Udziela bardzo ważnych objaśnień w zastosowaniu noszeniu co dla początkujących staje się uleczalnem pod gwarancya.
(Objaśnienie także listownie).

מען ברויכט שוין נישט קיין שוך פון וויען צו בעציעהען!

ביים אונטערפערטיגטען בעקומט מען צו יעדער צייט די

פיינסטע און בעסטע שוהע

היימישע ארבייט שטארק און גוט. גאראנטירט דויערהאפט

צו די ביליגסטען פרייזען

באקס, שעווראָ, דאמען־ העררען־ און קינדערשוהע די נייעסטע פאסאנען אין דער גרעסטען אויסוואהל.

קומט און איבערציינגט אייך!

Emanuel Bartkowski
Schuhwaren-Niederlage eigener Erzeugung
Krakau, Krakauergasse 25.

יצא: לאור מחדש בדפוס מהודר:

תהלת הכסילים

או צואת באור בן חמור

הלצה

מאת דר. שלמה רובין.

הוצאה חדשה ומתוקנת ע"י המחבר. (ההוצאה הראשונה אינה במציאות)

המחיר 2 כתרים.

שני לוחות הפילוסופיא

יכילו אמונות השניות (Dualismus) ודעות האחרות (Monismus)
בשלשת יסודות הפילוסופיא שהם: האלהים התבל והאדם.
מאת דר. שלמה רובין, (עם תמונת המחבר)

המחיר כתר אחד.

JOSEF FISCHER, Buchdruckerei, Krakau, Grodgasse 62.

מיינע ביליגע פרייזע עררעגען איפזעהען!

איינע ניקקעל־אנקער־רעמונטואר־טאשען־אוהר מיט 36-שטינדיגען ווערקע, מארקע „סיסטעם־ראָסקאָפף פאטענט" זאמט שענער ניקקעלקעטטע אונד אנהענגער פל. 1.75, ביי אבנאהמע פון 3 שטיק פל. 5.— 6 שטיק פל. 9.50.

IGNAZ ZYPRES,
KRAKAU, Oesterr. FLORYANERGASSE 49/c.

רייכאיללוסטרירטע פרייזקוראנטע מיט 800 אבבילדונגען גראטיס אונד פראנקא.

עפילעפסיע.

ווער עס אן פאללזוכט, קרעמפפען א. אנדערע נערוועזען צושטענדען לײדעט, פערלאנגע בראשירע דאריבער. ערהעלטליך גראטיס א. פראנקא דורך די
Privil. Schwanen-Apotheke. Frankfurt a. M.

HOTEL-RESTAURANT
Rosenthal
Lemberg,
Rzeźnicka.

זעהר וויכטיג.

ווער אויף איינען נעבענפערדיענסט טעגליך K. 25 דורך דען פערקויף פאן גזעצליך געשיטצטען ארטיקעלן רעפלעקטירט, רער ריכטע זיינע אדרעססע אן:
M KERN in Posada Olchowska
bei Sanok.

זאדראוואסער־מאשינען

קופפער־
צילינדער,
סיפאן
אונד
לימאנאדען־
פלאשען

ליפערט
שפוינענד ביללינ:

Brückenstein Lemberg, Panieńska 15

Spezial-Verkehr nach Sud-Russland.
N. Katzner, Spedition u. Kommission
Podwoloczyska, Woloczysk, Brody und Radziwilow
Feste Durchfrachten von und nach Russland.
Expert von Holzwolle, Eierkistenbrettern u. Sensenwetzsteinen
Steinkohlen, Antracit und Koks.
Tee in Originalpaketten mit kais. russ. Kronsbanderolle.

הגדה של פסח.

HAGADA NA PASCHĘ

Tłómaczył i objaśnił

SALOMON SPITZER

Dyrektor szkoły wydziałowej i t. d.

Wydanie czwarte poprawione z licznemi artystycznemi illustracyami.

Cena 40 hal. oprawne.

Do nabycia w każdej księgarni i u tłumacza.

Przy większym odbiorze znaczny rabat.

Telefon Nr. 484 ※ Unternehmung fur elektrische Beleuchtung & Kraftübertr. gung ※ Telefon Nr. 484.

Ing. Rudolf Popper, Krakau, Florianigasse 47.

Gerichtlich beeideter Sachverstandiger

Bau elektrischer Zentralstationen jeder Art und Grosse für Beleuchtung & Kraftübertragung. Komplette Einrichtungen für Fabriken, Gruben, Mühlen, Ziegeleien, Dampfsägen, Raffinerien, Brauereien, Landwirtschaften, Hotels, Villen, Paläste etc.

Bau von schalttafeln für alle Stromarten.

Fabrikation von elektr. Starkstromapparaten für Specialzwecke.

Grösstes Lager elektrotechnischer Installationsmaterialen, Dynamomaschienen, Elektromotoren; Ventilatoren, Bogenlampen, sowie aller Art moderner Beleuchtungskorper.

Projekte, Kostenanschlage und technische Beratungen auf Verlangen kostenlos.

Lecznica chirurgiczna Zakład Roentgenowski

Dr. Artura Frommera

Godziny ord. 9—11 przedpoł. 3—5 popoł.

Kraków, Tomasza 18. Róg ul. Floryańskiej

Telefon Nr. 81.

Maszynki do strzyżenia włosów

po Kor. 3.80 h.

poleca

Skład towarów żelaznych i stalowych

Bernard GRESCHLER, w Krakowie

UL. GRODZKA 43.

ZAKŁAD WODOLECZNICZY i SANATORYUM

Spec. chor. nerwowych Dra B. Kupczyka

Kraków, ul. Szujskiego 11.

Wodolecznictwo parnia, kąpiele gorące powietrzne, swietlino-elektryczne, wodo-elektryczne, gazowe nasycane ciekłym kwasem węglowym (nauheimskie), sztuczne kąpiele mineralne, ciepłe wanny. — Elektryzowanie wszelkiego rodzaju. Masaz ręczny, wibracyjny, elektryczny. — Leczenie dyetetyczne, tuczne. Pokoje dla chorych.

Wsazania: Choroby układu nerwowego, żołądka, jelit reumatyzm, niedokrewność osłabienie ogólne, otyłość, skaza moczanowa, cukrzyca. Choroby serca i naczyń krwionośnych

---

„השחר"

א נייע בוכהאנדלונג פיר ליטעראטור און קונסט

געגרינדעט דורך מ. קאפלאן.

אין ווארשוי, רימארסקא 16, טעל. 149-67.

אין דער בוכהאנדלונג „השחר" בעקומט מען אלערליי זשארגאנישע, העברעאישע, רוסישע, פאלנישע און אנדערע ביכער צו די בעסטע בעדינגונגען.

בוכהאנדלונג „השחר" ווערט איך בעזונדער בעמיהען אלע בעשטעלונגען פון פראווינץ פינקטליך און שנעל צו עפעקטוירען.

אין דער בוכהאנדלונג „השחר" איז דער גרעסטער אויסוואהל פון בילדער, אלבאמען, נאטען, און אנזיכטס־קארטען.

בוכהאנדלונג „השחר" נעהמט אן אבאנענטען אויף אלע אידישע און אלגעמיינע צייטונגען אין אלע שפראכען.

אין דער בוכהאנדלונג „השחר" בעקומט מען אלערליי שרייב־געציינ.

לעהרערס, חדרים, תלמוד־תורות און ביבליאטעקען בעקומען ראבאט.

א אויספיהרליכער קאטאלאג ערשיינט אין קורצען און ווערד ארויסגעשיקט אומזאנסט אויף יעדען וואונש.

דער אויסשליסליכער פערקויף פון אלע אויסגאבען „אביב" און א. כאהאנא אויס קיעוו איז אין דער בוכהאנדלונג „השח־".

די אדרעססע:

Buchhandlung „HASCHACHAR" Warschau Rymarska 16

Schönste

Hochzeits-Geschenke und Verlobungsringe

aller Art Uhren, Ketten. Juvelen, Gold, Silber und Neusilberwaren

BILLIGST bei Emil Goldwasser, Krakau, Grodgasse **Nr. 58**

Bitte die Adresse u. Hausnummer gefl. genau zu beachten.

ARTHUR POPPER

KRAKAU

chem. Waschanstalt und Kunstfärberei mit Dampfbetrieb.

Empfiehlt sich zum chem. Reinigen von Herren, Damengarderobe, Vorhange, Portiere, Talisem etc.

Ausführungen unübertroffen. Preise billiger als überall.

Provinz-Auftrage werden postwendend ausgefertigt und franko retouniert.

Wer auf einmal für 20 K. zum Reinigen oder Farben Gegenstande gi t, erhal 8% **Rabatt** oder einen Gegenstand gratis gereinigt.

Fabrik und Bureau

KRAKAU

Zwierzynieckagasse Nr. 25

Ausgezeichnet mit den grossen goldenen Medaile auf der Hygenischer Ausstelluug in Paris.

Wydawca: M. Fischer. — Odpowiedzialny redaktor: J. Kreppel — Drukarnia Józefa Fischera w Krakowie.